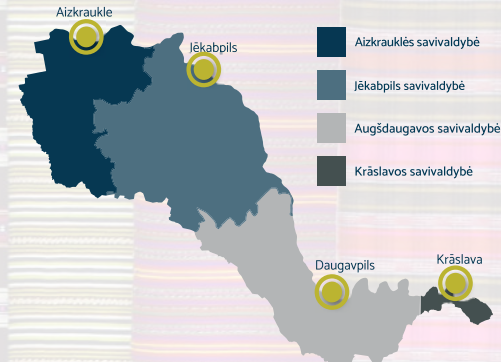

Sēlija – pradžia yra šiandien

Latvija

Sēlija yra istorinis Latvijos regionas pietrytinėje Latvijos dalyje. Jis įsikūręs Dauguvos upės kairiajame krante, yra keturių savivaldybių - Aizkrauklės, Jēkabpīlio, Augšdaugavos ir Krāslavos apskričių teritorijose. Sēlijos administracinės ribos pirmą kartą buvo nustatytos 2021 m. Latvijos

istorinių žemių įstatyme. Kaip Latvijos istorinė žemė, Sēlija turi herbą ir vėliavą. Sēlijos vėliava - tamsiai raudona, balta, samanų žalia - buvo patvirtinta 2024 m. Herbe raudoname lauke pavaizduotas einantis sidabrinis elnias, pasisukęs į priešingą pusę, patvirtinti 2023 m.

Regiono raidai praeityje didelę įtaką darė svarbus Dauguvos prekybos kelias, aktyvus bendradarbiavimas su Lietuva, karai ir permainų laikotarpiai. Dabartiniai Sēlijos gyventojai yra įvairių tautybių ir religijų. Vakarinėje ir centrinėje dalyse daugumą sudaro latviai, tačiau rytinė Sēlija pasižymi didele tautine įvairove. 2025 m. pradžioje istorinėje Sēlijos žemėje gyveno apie 61 000 gyventojų.

Šis informacinis leidinys parengtas įgyvendinant projektą LL-00132 „Turizmo pasiūlos plėtra Sēlos regione“ (Weekend in Village), kurį finansuoja Europos Sąjungos 2021–2027 m. Interreg VI-A Latvijos ir Lietuvos programa. Už jo turinį visiškai atsako Aizkrauklės rajono savivaldybė ir jis nebūtinai atspindi Europos Sąjungos nuomonę.

Interreg

Bendrai finansuoja
EUROPOS SAJUNGA

Latvija – Lietuva

Foto: Jēkabpils istorijos muziejaus lauko skyrius „Sēlių sodyba“, fotografas: Jānis Lācis

Viršelio nuotrauka: Jaunjelgavos senamiesčio parkas, fotografas: Vitālijs Prutskis

Sēlijos herbas

Sēlijos vėliava

Sēlijos kraštovaizdis ir reljefas tiesiogiai formuoja regiono apgyvendinimo struktūrą: čia vyrauja sodybų grupės arba išsibarsčiusios gyvenvietės - savotiškos „žmonių salos“ gamtos apsuptyje. Atkūrus Latvijos nepriklausomybę, žemės ūkis ir miškininkystė išliko svarbiausiomis ūkio šakomis, tačiau greta jų vis sparčiau plėtojamas paslaugų bei turizmo sektorius.

Kraštovaizdžiui ypatingo žavesio suteikia maži, vingiuoti keliai, išryškinantys vaizdingus peizažus ir leidžiantys dviračių žygio metu pajusti gamtos artumą visu jos grožiu. Daugiau informacijos apie dviračių maršrutus Aizkrauklės savivaldybėje rasite svetainėje www.visit aizkraukle.lv arba nuskenavę QR kodą.

Sēlijoje šaknų turintys žmonės įnešė didelį indėlį į Latvijos kultūrą. Regiono tapatybę stiprina Sēlijos kongresai, rengiami nuo 1999 m. akademiko Janio Stradinio iniciatyva. Didelę reikšmę turi liaudies meno festivalis „Sēlija puošia“ (latv. „Sēlija rotā“).

Kuržemės ir Žiemgalos kunigaikštystės laikotarpis

Kuržemės ir Žiemgalos kunigaikštystė buvo įkurta 1562 m. Ji sujungė buvusias Livonijos ordino valdas į pietus ir vakarus nuo Dauguvos, kuri apėmė ir visą Sēliją iki dabartinės Krāslavos savivaldybės Kaplavos valsčiaus. Tai buvo autonominė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, kurios valdymo formą buvo konstitucinę monarchiją, o kunigaikščio valdžia - paveldimoji. Sēlija, šiame kontekste dar vadinta Augškurzeme, Augšgala arba Augšzeme, buvo administracinė Žiemgalos dalis.

Šį istorinį laikotarpį reikėtų pabrėžti kaip reikšmingą politinės, socialinės, kultūrinės ir mentalinės aplinkos formavimosi etapą, kurio įtaka stipriai jaučiama šiuolaikinėje Sēlijoje. Jis ryškiai skiria Sēliją nuo Latgalos tiek valdymo formų, tiek religinės įtakos požiūriu. Kunigaikštystės laikotarpis, pasižymėjęs silpna centralizacija

ir liberalių požiūrių į gyventojų konfesinę priklausomybę, labai prisidėjo prie kiekvienos gyvenvietės ir net kiekvieno žmogaus individualumo formavimosi, pasirinkimo laisvės ir labiau pasiklovimo savais ir artimiausios bendruomenės ištekliams nei tolimos administracinės struktūros taisyklėms. Šis, Kunigaikštystės laikotarpis, taip pat lėmė Europos švietimo idėjų antplūdį į Sēlijos teritoriją: sustiprėjo specifinis sakralumo supratimas ir, daugiausia liuteronų parapijų pastangomis, išaugo gyventojų raštingumas.

Vienas iš ryškiausių pavyzdžių XV-XVII amžių liudijimas Sēlijos teritorijoje yra istorinis Jaunjelgavos centras, Neretos dvaras, Neretos liuteronų bažnyčia, Viesytės Ažu užėiga, Zasos ir Dignajos liuteronų bažnyčios.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jēkabpils savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpīlio turizmo paslaugų centras
GPS 55.870916, 26.517427
5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 55.900801, 27.161148
6. Jaunjelgavos istorinė senamiesčio dalis
GPS 56.619647, 25.082809
7. Neretos dvaras
GPS 56.154934, 25.296251
8. Neretos liuteronų bažnyčia
GPS 56.205180, 25.307323
9. Āži smuklė Viesītėje
GPS 56.350240, 25.555726
10. Zasos liuteronų bažnyčia
GPS 56.296087, 25.976684
11. Dignajos liuteronų bažnyčia
GPS 56.301181, 26.172415
12. Ilūkstės jėzuitų vienuolynas
GPS 55.976817, 26.298913
13. Egipto liuteronų bažnyčia ir Vilkumiests
GPS 55.747784, 26.3117794
14. Elernės katalikų bažnyčia
GPS 55.890870, 26.712974
15. Subatės istorinė senamiesčio dalis
GPS 56.003103, 25.906619
16. Kunigaikščio Jokūbo kanalo fragmentas
GPS 56.134371, 25.862771
17. Skurstenkrogs smuklė ir tiltas per Dobės upę
GPS 56.122552, 25.827844

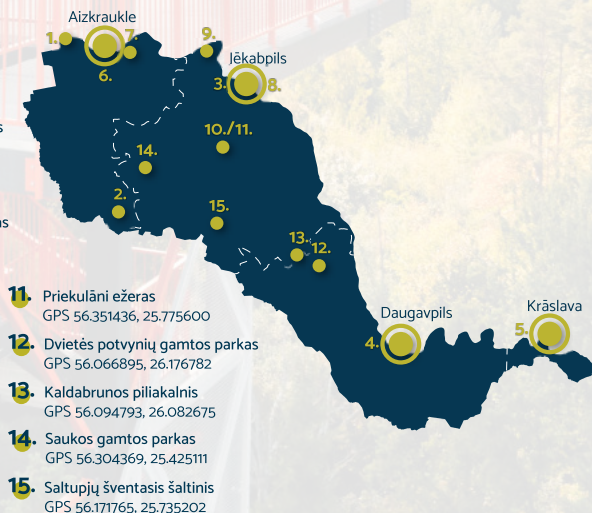
Foto: Neretos liuteronų bažnyčia, fotografas: Ingus Pugačovs

Gamta ir kraštovaizdis

Istorines Sėlijos ribas apibrėžia gamtiniai geografiniai bruožai – Dauguvos upė ir Sėlijos aukštuma – bei valstybės sienos su Lietuva ir Baltarusija. Maži kaimeliai, įsikūrę tarp kalvų ir upelių, sukuria unikalų kraštovaizdį, kuriame pelkės, miškai, pievos ir laukiniai gyvūnai yra tokie pat svarbūs kaip ir čia gyvenantys žmonės. Jie yra stiprybės, tapatybės ir gyvenimo būdo šaltinis, kuriam rodoma pagarba ir gilus susižavėjimas. Regiono savitumą pabrėžia maži, vingiuoti keliai, ypač dėmesio vertas kelio ruožas prie Dauguvos upės nuo Jaunjelgavos iki Jėkabpilio ir toliau iki Dvietės. Dauguvos upės krantų grožį galima atrasti Jaunjelgavos promenadoje ar pėsčiųjų takuose ties Jėkabpilio užtvanka. Vandens sporto mėgėjus traukia Mėmelės ir Susėjos upės, o pavasario potvynio metu, Dvietėje

užliejamoje lygumoje galima patirti unikalią plaukimo valtimi patirtį. Paslaptingas gamtos stebuklas yra Korkulių krioklys, kur dėl geologinių procesų upė dingsta po žeme, palikdama sausą vagą. Klaucanų ir Priekulanų ežeruose auga plūduriuojantys vandens riešutai (agarai). Gamtos mylėtojus žavi Saukos ežeras, Dauguvos kilpa, Dvietėje užliejama lyguma, Medumo ežerai, Silenės ir Sventės gamtos parkai, taip pat Augšzemės ir Augšdaugavos saugomos kraštovaizdžio teritorijos. Teritorijos įvairovę papildo daugybė piliakalnių ir senovės vietų. Sėlijoje yra trys Struvės geodezinės lanko taškai – „Jėkabpils“, „Bristene“ ir „Dabors - kalns“, kuriame yra 28 metrų aukščio apžvalgos bokštas.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jėkabpils savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpilio turizmo paslaugų centras
GPS 55.870916, 26.517427
5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 55.900801, 27.161148
6. Korkulių vandens įgėryklos
GPS 56.569759, 25.243694
7. Bristene Struvės geodezinio lanko taškas
GPS 56.581358, 25.359522
8. Jėkabpils Struvės geodezinio lanko taškas
GPS 56.501567, 25.856734
9. Dabors-kalnas Struvės geodezinio lanko taškas ir Taborkalno apžvalgos bokštas
GPS 56.584197, 25.692274
10. Klaucani ežeras
GPS 56.351112, 25.761858

11. Priekulāni ežeras
GPS 56.351436, 25.775600
12. Dvietės potvynių gamtos parkas
GPS 56.066895, 26.176782
13. Kaldabrunos piliakalnis
GPS 56.094793, 26.082675
14. Saukos gamtos parkas
GPS 56.304369, 25.425111
15. SALTUPIŲ šventasis šaltinis
GPS 56.171765, 25.735202

Foto: Taborkalnis, fotografas: Kaspars Silīņš

Amatai ir įgūdžiai

Sėlijoje yra stiprios ir vis dar gyvos amatų tradicijos. Amatininkystės prestižą lemia laikui bėgant susiformavusi vertybių skalė, kurioje meistriskumas ir sukauptos žinios vertinamos labiau nei materialus turtas.

Sėlijos amatininkai pagrįstai didžiuojasi aukštais kokybės standartais, gaminių estetinė verte bei unikaliu dizainu. Jų darbuose meistriškai derinamos technologinės žinios, funkcionalumas ir istorinio paveldo išsaugojimas. Amatininkai regione yra itin gerbiami, o jų veikla tapo vienu iš pamatinių Sėlijos tapatybės elementų. Rankdarbių kūrėjai ir amatininkai jungiasi į interesų grupes, kurios dažnai perauga į bendrijas taip, pritaikydami senovines vakarajimo tradicijas šiuolaikiniam gyvenimo būdai. Daugelyje Sėlijos vietų bendruomenės vykdo ūkinę veiklą, parduodant savo rankdarbius ir amatininkų dirbinius išvažiuojamuosiuose

terguose bei priima lankytojus savo dirbtuvėse.

Amatų įgūdžius puoselėja kelios Sėlijos bendrijos - Kaldabrunos bendruomenė su bendrija „Ūdenszīmes“, Dunavos bendruomenė su bendrija „Dzīves prasme“, Bebrēnės bendruomenė su mezgimo studija „Māra“, Leimanių bendruomenė su savo amatų namais „Rūķīši“. Ypač įdomios įvairios keramikos dirbtuvės, kurios labai skirtingos – Inaros ir Guncio Ozolinių dirbtuvės „Bānītis“ ir Gunitos ir Mārtiņš Skaistkalnu dirbtuvės „Velniņš“ Daudzevoje, Zandos Ragelės dirbtuvės Neretoje, Mareko Zavodnojaus dirbtuvės Bebrēnėje, Andos Svaranės ir levos Svaranės dirbtuvės Zasoje. Amatininkystės tradicijų ir įgūdžių, o kartais net ir gyvą gamybos procesą, galima pamatyti Zasuose esančiame sėlių amatų centre „Rūme“ ir „Sėlijas Kultūrtelpā“, taip pat Jėkabpilio muziejaus po atviru dangumi „Sėļu sēta“ Amatų namuose.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jėkabpilio savivaldybės turizmo informacijos centras.
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpilio turizmo paslaugų centras
GPS 55.870916, 26.517427
5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras.
GPS 55.900801, 27.161148
6. Zandos Ragelės keramikos dirbtuvė
GPS 56.200581, 25.322732
7. „Bānītis“ juodosios keramikos krosnis
GPS 56.512354, 25.231274
8. Juodosios keramikos krosnis „Velniņš“
GPS 56.512051, 25.231232
9. „Kroniņu kokapstrāde“ – medinių karkasų šiltnamių gamykla.
GPS 56.269238, 25.172484
10. „Sėļu sēta“ – muziejaus po atviru dangumi amatų namai.
GPS 56.495963, 25.873599
11. „Rūme“ – Sėlos amatų centras
GPS 56.294664, 25.981379

12. Keramikas Marekas Zavodnojis
GPS 56.06679, 26.17680
13. „Sėlos kultūrinė erdvė“
GPS 56.293523, 25.978989
14. „Māra“ mezgimo studija
GPS 56.068679, 26.135058
15. Stiklo meistrė Ingrīda Degtjaro
GPS 56.095269, 26.068148
16. „Rūķīši“ amatų namai
GPS 56.310462, 25.922959
17. Asociacija „Dzīves prasme“
GPS 56.210949, 26.205278

Foto: Zandos Ragelės keramikos dirbtuvė, fotografas: Ingus Pugačovs

Tradicioninė sodyba ir architektūra

Sėlijai būdinga žmonių migracija, priklausanti įvairioms etninėms grupėms, kuri paveikė ekonominį gyvenimą ir kultūrą. Ūkininkavimas, sodybų išplanavimas, pastatų architektūra, kiemų sodai, interjeras ir buities papročiai iki šiol skiriasi šiaurės vakarų ir pietryčių regionuose. Tradicinis Sėlijos ūkis ir sodybų išdėstymas susiformavo XVII–XIX a.

Sėlijos vakaruose (Augšžemėje) pastatyti gyvenamieji ir ūkiniai pastatai buvo darniai proporcingi, su apgalvotu išplanavimu. Gyvenamasis namas stovėjo kiemo centre, ūkiniai pastatai – aplink jį, o greitai užsidedantys statiniai buvo atokiau. Kiemai dažnai aptverti medžių tvoromis, palei kelią – stulpinėmis medinėmis tvoromis. Į kiemą vedė plačios dvivėrės vartų

dalyje vežimams ir siauresnė pėsčiųjų dalis, su dekoratyvinėmis atramomis ir vartų stogeliu.

Sėlijoje nėra daug senų, gyvenamų sodybų, bet Jėkabpilyje galima aplankyti muziejų po atviru dangumi „Sėlių sodyba“ (Sėļu sēta), Jėkabpilio istorijos muziejaus skyrių. Vertos dėmesio Sėlijos smuklės, atskleidžiančios architektūrą, bendravimo papročius ir senąją eismo istoriją. Unikali yra Gricgalės (Mednių) smuklė Pilskalnės valsčiuje netoli Neretos, kurią vietos bendruomenė išsaugojo autentišką ir atvirą lankytojams.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449

2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856

3. Jėkabpils savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 56.497773, 25.865887

4. Daugpilio turizmo paslaugų centras
GPS 55.870916, 26.517427

5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras.
GPS 55.900801, 27.161148

6. Ūkininkų sodyba „Kiermeles“
GPS 56.383077, 25.073110

7. Gricgalės (Medni) ūžeiga
GPS 56.223698, 25.111781

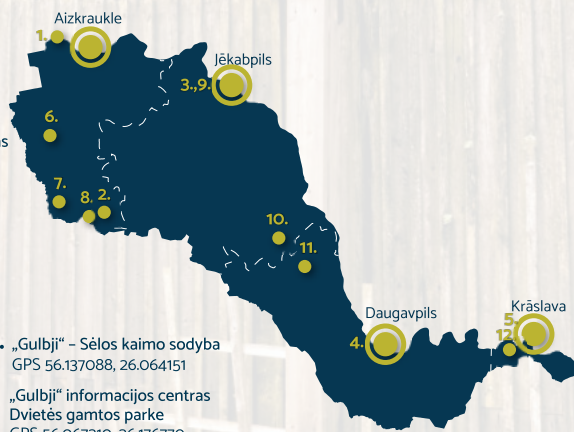
8. Pilskalnės dvaras
GPS 56.188727, 25.242528

9. „Sėlos sodyba“ – etnografinis muziejus po atviru dangumi
GPS 56.495963, 25.873599

10. „Gulbjī“ – Sėlos kaimo sodyba
GPS 56.137088, 26.064151

11. „Gulbjī“ informacijos centras Dvietės gamtos parke
GPS 56.067210, 26.176770

12. „Klajumi“ arklī ūkis
GPS 55.866079, 27.064906

Virtuvė

Griežtai nubrėžti ribą tarp to, kas yra „sėliška“ ir „nesėliška“, ypač kalbant apie kulinarinį paveldą, praktiškai neįmanoma. Šiandien galima teigti, kad patiekalų ypatingu ir unikaliu Sėlijai daro jį gaminantis žmogus, patiekimo vieta, patiekimo būdas ir unikali istorija, bei kontaktas su vietos savininkais. Ypatingas renginys yra „Namų kavinių dienos“, kai galima mėgautis ne tik tradiciniais patiekalais, bet ir kultūriniais pasirodymais bei malonia atmosfera vietose, kurios kasdien neatlieka kavinės funkcijos. Reikia pastebėti, kad viešasis maitinimas Sėlijoje – dar neišvystyta industrija, tai kliūtis labiau lemia administraciniai ir infrastruktūriniai ypatumai, o ne žmonių nenoras priimti svečius.

Manoma, kad „batvininė“ – burokėlių lapų sriuba su rūkyta liesa mėsa, šonine ir virtu kiaušiniu – yra vienas pamatinių tradicinių Sėlijos patiekalų. Kiti populiarius

valgiai: *Knapsierini* (sūrio rutuliukai), *žirnių kukuliai*, virtų bulvių kukuliai be įdaro su šoninės, svogūnų ir grietinės padažu, bulviniai bei kraujiniai vėdarai, *įdaryta kiaulienos papilvė*, *ruginių miltų ragaišis*, *kugelis* ir jo versija be mėsos – boba. Kulinarinio paveldo kelionę Sėlijos svečiams siūlo Gricgalės (Mednių) ūžeiga, kurioje vaišinama „batvininė“, pagal senovines tradicijas gaminamu sūriu, kugeliu, tiršta kruopų koše – „bukštīņputra“ bei mieliniais blynais. Pilskalnės dvaras garsėja ne tik šeiminingės Irmos Tomsonės patiekalais, bet ir dvaro savininko Valdžio Tomsono pasakojimais ir pasirodymais. Sėpilio valsčiuje autentiškoje aplinkoje taip pat galite mėgautis tradicine virtuve „Boļāni“, Rubenės valsčiuje „Gulbjī“ ir Kaplavos valsčiaus žirgyne „Klajumi“, kur po ilgo pasijodinėjimo Dauguvos pakrantėmis, sotos sėliškas patiekalas bus būtent tai, ko reikia.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449

2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856

3. Jėkabpilio savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 56.497773, 25.865887

4. Daugpilio turizmo paslaugų centras
GPS 55.870916, 26.517427

5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 55.900801, 27.161148

6. Gricgalės (Mednių) smuklė
GPS 56.223698, 25.111781

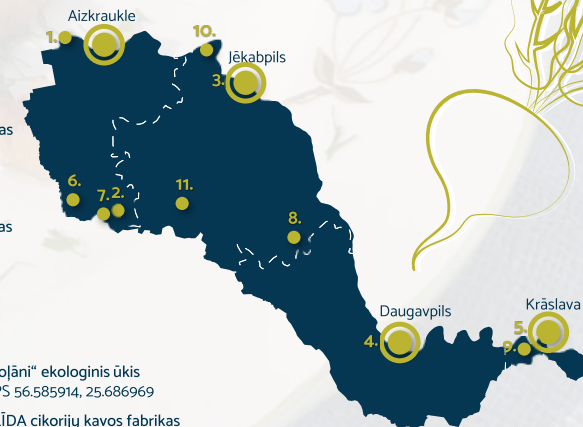
7. Pilskalnės dvaras
GPS 56.188727, 25.242528

8. „Gulbjī“ – Sėlių kaimo sodyba
GPS 56.137088, 26.064151

9. „Klajumi“ žirgynas
GPS 55.866079, 27.064906

10. „Boļāni“ ekologinis ūkis
GPS 56.585914, 25.686969

11. ALĪDA cikorijų kavos fabrikas
GPS 56.214873, 25.581742

Tradicinė apranga

Sėlijos tautinius kostiumus išskiria didelė bendruomenių įvairovė ir spalvingumas. Niekada nebūdavo dviejų identiškų drabužių: nors pagrindiniai bruožai buvo panašūs, kiekvieno dėvėtojo kostiumas buvo unikalus. Kostiumų ypatumai glaudžiai susiję su tarmių paplitimu bei geografine, etnine ir administracine aplinka.

Šiandien tradiciniais laikomi XVIII–XIX a. reprezentaciniai kostiumai. Sėlijos moterų aprangą sudarė tunikos kirpimo marškiniai su įsiūtais antpečiais, vilnonės skaros siuvinėtomis spalvotomis gijų juostomis, austinės juostos, baltos mezgtos pirštinės ir kojinės su raštuotais apvadais. Sijonų spalvos ir raštai net vienoje parapijoje skyrėsi, nes audėjos dalindavosi patirtimi, o ištekėjusios moterys atsiveždavo gimtines raštus.

Jaunos merginos dėvėdavo siaurus vainikus, surištus nugaroje, o ištekėjusios moterys – nėriniais dekoruotas skaras. Kostiumai turi panašumų su Baltijos jūros suomių drabužiais, ypač plaukų pynėse. Sėlijos „matpines“ kartu su vainikais buvo

Foto: Neretos (Jānio Jaunsudrabiņš muziejus) etnografinis vainikas, XIX a., rekonstrukcijos autorė Māra Krieviņa iš „Zasos kultūrinės ervės“, fotografas: Līga Kozlovska

tradicinis jaunų moterų galvos apdangalas iki XX a. vidurio. Viena geriausiai išlikusių plaukų juostų rekonstrukcijų saugoma Rubenės valsčiuje bendrijoje „Ūdenzīmes“.

Pirštinių raštai, dažniausiai baltos ir tamsios spalvos, buvo dovanojami įvairiomis progomis ir skleidė mezgimo tradicijas. Kai kurie raštai būdingi tik konkreitiems regionams, pavyzdžiui, Slejos, Zasos ar Aknystės seniūnijose.

Antikvarinių daiktų kolekcijos

Sendaikčių kolekcijos yra išskirtinė šiandieninės Sėlijos kultūrinės aplinkos dalis. Privatių kolekcijų lankytojus traukia tai, kad daugelį eksponatų galima paliesti ir išbandyti – įsitaisyti bričkoje, rankose pavartyti kalvio įrankius ir atsargiai pakilnoti praėjusios epochos vaistinės buteliukus. Istorinius įrodymus mums pateikia kolekcijų kūrėjų gyvenimo istorijos, jų asmeninis susidomėjimas ir nesavanaudiškas indėlis į kolekcijų kūrimą. Nors daugelis jų neturi istoriko ar muziejininko išsilavinimo, tai žmonės, sugebėję savo kasdienybei suteikti papildomą prasmę. Jie sukūrė kai ką unikalų – apčiuopiamą, užuodžiamą ir gyvais pasakojimais apgaubtą praeities pasaulį.

Iš anksto užsiregistravus, lankytojams prieinamos trys puikios asmeninės Sėlijos kolekcijos: Konradiaus Degro kolekcija Aizkrauklės rajono Neretos valsčiuje, kur savininko asmenybė ir išsamios žinios apie kiekvieną eksponatą atskleidžia unikalų ir turtingą istorijos vaizdą, Valdos Kalniešio kolekcija „Solis sendienās“ Jēkabpilio rajono Garsenės valsčiuje, kur galite pamatyti įvairius daiktus, nuotraukas ir rašytinius istorinius įrodymus, ir Stikānų šeimos kolekcija Augšdaugavos rajono Medumu valsčiuje, kurioje eksponuojami Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų artefaktai, karinio paveldo daiktai, buities daiktai, monetos ir nuotraukos.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jēkabpils savivaldības turizmo informācijas centrs
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpilio turistu aptarnavimo centrs
GPS 55.870916, 26.517427
5. Krāslavas savivaldības turizmo informācijas centrs
GPS 55.900801, 27.161148
6. Konrado Degro senuju daiktu kolekcija
GPS 56.180169, 25.257359
7. Valdo Kalniešio privati senuju daiktu kolekcija „Žingsnis į praeitį“
GPS 56.101870, 25.820936
8. Stikānų šeimos privati kolekcija
GPS 55.784904, 26.361726

Literatų kraštas

Sėlijos kultūriniame pavelde rašytojai, poetai ir tautosakos rinkėjai užima svarbią vietą. Muziejai, memorialinės vietos ir parkai iki šiol daro įtaką kaimų ir miestelių gyvenimui. Ypatingas **G. F. Stenderio** indėlis susijęs su religinės, pasaulietinės ir edukacinės literatūros reforma bei abėcėlių kūrimu; jo palikimą galima pamatyti Eglainėje, Viesytėje ir Sunakstėje.

Rainio kūrybą pristato muziejus „Tadenava“, namai „Berķenele“ ir paminklas Rubenės gamtos parke. **Janis Jaunsudrabiņš** savo romane „Baltā grāmata“ atskleidžia Neretos apylinkių gamtą, tradicijas ir kalbą, o jo palikimą saugo muziejus „Riekstiņi“.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jēkabpīlio savivaldības turizmo informācijas centrs
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpīlio turizmo paslaugu centrs
GPS 55.870916, 26.517427
5. Kraslavos savivaldības turizmo informācijas centrs
GPS 55.900801, 27.161148
6. G. F. Stenderio muzejus Eglainėje
GPS 55.961769, 26.13603
7. G. F. Stenderio kapas Sunakstėje
GPS 56.432819, 25.522210
8. G. F. Stenderio darbo kambarys Viesytėje
GPS 56.348343, 25.552485
9. Tadenava – Rainio muzejus
GPS 56.176491, 26.114201
10. Berķenelē – Rainio namas
GPS 55.815968, 26.456939
11. Rainio paminklas Rubeniuose
GPS 56.139647, 25.985930
12. „Riekstiņi“ – J. Jaunsudrabiņo vaikystės namai
GPS 56.196776, 25.379991
13. A. Grīno parkas Kalno parapijoe
GPS 56.350871, 25.820877

Aleksandro Gryno kūriniai vaizduoja Sėlijos kraštą, žmonių charakterius ir istorinius įvykius, o **Janio Akuraterio** tekstuose gausu vietovardžių bei tarmių formų.

Rašytoja **Lūcija Kūzāne** skyrė Sėlijai 18 knygu; jos šeimos ir krašto istoriją pristato Gricgalės (Medņu) ūžeiga. **Valdis** (tikr. Voldemaras Zalytis) vaikystės įspūdžius fiksavo knygoje „Staburago vaikai“. **Maros Svyrės** vasarnamis Staburago valsčiuje tapo literatūros paveldo vieta, kurioje ji su vyru **Vladimiru Kaijaku** praleido beveik penkiasdešimt vasarų.

Kalbos ypatumai

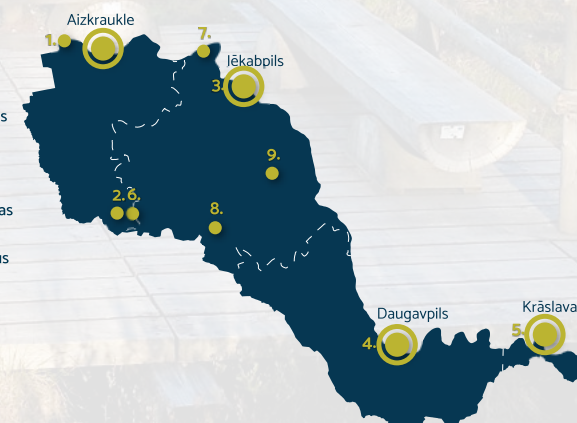
Sėlijoje kalbama negiliosiomis ir giliosiomis aukštumų latvių kalbos tarmėmis, tačiau iki pat XV a. čia egzistavo savita sėlių kalba. Jos pėdsakų išliko Sėlijos vietovardžiuose ir tarmėse tiek Latvijoje, tiek Lietuvoje. Palaipsniui ji susiliejo su kitomis baltų kalbomis, prisidedama prie šiuolaikines latvių ir lietuvių kalbų formavimosi. Folkloro tyrinėtoja Beatrisė Reidzanė (Beatrise Reidzāne) išvardija trisdešimt aštuonias sėlių tarmes.

Šiais laikais sėlių tarmė kasdien skamba pačioje Sėlijos širdyje - aplink Aknystę, Bebreņę, Dignajā, Subatę, Zasą. Tarmių plotas linkęs siaurėti, todėl jaunoji karta retai moka šią tarmę. Tačiau pastaruoju metu rinkodaroje ji pradeda rodytis kaip Sėlijos atpažinimo kodas. Sėliškajai kalbai būdinga kylančiai arba kylanti intonacija, kurią kalbėtojai dažnai išlaiko ir latvių literatūrinėje kalboje, net jei nebekalba šia

tarme. Norėdami pasimėgauti sėlių tarmių įvairove, rekomenduojame aplankyti penkias sėlių moteris, kurios svečius priima kalbančios autentiška sėlių kalba:

- Ilzė Lyduma (Ilze Līduma), Janio Jaunsudrabiņio (Jāņa Jaunsudrabiņa) muzejaus „Riekstiņi“ vadovė, Neretos valsčiuje;
- Maija Daina Paegle, „Boļānu“ sodybos šeimininkė, Sēlpīlio valsčiuje;
- Lyga (Līga) Jaujeniece, V. Ancyšio (Ancīša) Aknystės bibliotekos kraštotyros skyriaus vedėja, Aknystėje;
- Anda Svaranė (Svarāne), menininkė keramikė. Amatų centras „Rūme“, Zasos valsčius;
- Ingrida (Ingrīda) Degtjarova, stiklo menininkė, Pļavos muzejuje Kaldabrūņoje, Rubenės valsčiuje.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jēkabpīlio savivaldības turizmo informācijas centrs
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpīlio turizmo paslaugu centrs
GPS 55.870916, 26.517427
5. Kraslavos savivaldības turizmo informācijas centrs
GPS 55.900801, 27.161148
6. Ilze Līduma Riekstiņi – Jānis Jaunsudrabiņš muzejus
GPS 56.196776, 25.379991
7. Maija Daina Paegle –Boļāni biologinis ūkis
GPS 56.585993, 25.686996
8. Līga Jaujeniece – Akniste vietas istorijos muzejus
GPS 56.164422, 25.738799
9. Anda Svarāne – Rūme Sēlijos amatų centras
GPS 56.295586, 25.981438

Selijos bažnyčios ir sakralinis paveldas

Sėlija yra regionas, pasižymintis ryškia religine įvairove, kur sakraliniai pastatai išskyla kaip išskirtiniai kraštovaizdžio ir socialinio gyvenimo elementai. Šiame krašte bažnyčios dažniausiai suvokiamos kaip kultūros paveldo, vietos tapatybės ir istorinės atminties saugotojos, o tiesioginė religinė reikšmė laikoma antraeilium dalyku. Sėlijoje, labiau nei kitur Latvijoje, gyventojų identitetą formavo ne tik etninė kilmė, bet ir unikali skirtingų bendruomenių religinė priklausomybė, sukurianti mozaikišką regiono savitumą.

Atradus jaukių Sėlijos miestelių žavesį, verta aplankyti kaimuose esančias bažnyčias, net ir ten, kur kaimų seniai

nebėra. Šie sakraliniai pastatai išlieka kaip nebylūs praėjusios epochos ir dvasinio žmonių gyvenimo liudytojai. Žemėlapyje išryškėja bažnyčios, kurių vaidmuo peržengė konkrečios konfesijos ribas. kai kurios jų šiandien gelbėjamos nuo išnykimo, kitos – nuolat puoselėjamos ir remontuojamos. Būtent jų buvimas tarp religinio statinio ir kultūros vietovės, tarp egzistavimo ir išnykimo, žadina susidomėjimą ir vaizduotę.

Apibūdinant Selijos religinę įvairovę, reikėtų išskirti du miestelius – Jaunjelgavą ir Subatę. Nors jas skiria daugiau nei 100 kilometrų, abiejų vietovių lankytojai gali rasti skirtingų konfesijų bažnyčias labai nedidelėje teritorijoje.

Foto: Secės liuteronų bažnyčia, fotografas: Kaspars Siliņš

Sėlijos dvarai ir pilys

Nors bėgantis laikas ir permainingi likimai gerokai palietė Sėlos dvarų pastatus, jie sugebėjo išsaugoti savo autentiškumą bei unikalų pavidalą. Nors daugeliui šių statinių šiandien reikia atnaujinimo, jie vis dar spinduliuoja senovinį žavesį ir saugo gyvą istorinę dvasią, primindami mums apie turtingą krašto praeitį.

Šiandienos Sėlos „dvarininkai“ (savininkai ir valdytojai) yra įvairūs, o dvarai naudojami skirtingai – tiek kaip turizmo objektai, tiek kaip kultūros ar švietimo įstaigos. Pavyzdžiui, Lielzalvēs dvarą valdo asociacija „Sėliju klubas“ (Sėļu klubs), kuri kasmet renovuoja po vieną kambarį, atskleisdama ir išsaugodama istorinius liudijimus. Seniausias rastas daiktas yra XVII a. šilingas, o durys ir židinytis yra išlikę iš XVIII

a. Vecmēmēlēs dvare aktyviai dirba asociacija „Atkurk dvarą“(Atjauno muižu), kurios tikslas – atkurti dvarą ir toliau plėtoti jį kaip pasienio turizmo objektą, išsaugant fundamentalų, unikalų grožį ir senovinį žavesį, tuo pačiu organiškai integruojant šiuolaikinę komunikaciją ir technologijas. Istorinis Neretos dvaras yra gelbėjamas ir saugomas kaip išskirtinė architektūrinė – meninė vertybė Lietuvos Ankstyvųjų Naujųjų laikų architektūros istorijoje – prioritetu iškelta senojo dvaro ponų namo išsaugojimas. Ērberģēs dvare veikia pagrindinė mokykla, ne mokyklos darbo metu (vasarą) dvaras atviras turistams, Čia lankytojams siūloma nuotaikinga pažintinė programa kartu su pačiu dvaro baronu Hanu. Garsenēs pilyje įsikūręs savivaldybės įkurtas turizmo informacijos centras ir visuomeninių renginių erdvės.

Foto: Ērberģēs dvaras, fotografas: Ingus Pugačovs

Šiuolaikinės kultūros vietos Sēlijoje

Sēlijos kultūrinė aplinka vis dar vystosi. Gamta kaip pamatinė vertybė, jos sakralumo atradimas ir puoselėjimas per šiuolaikinio meno formas yra pagrindinė tendencija, apibūdinanti pastarąjį dešimtmetį Sēlijoje sukurtas kultūrinės erdves. Ryškiausia tendencija – kraštovaizdžio ir gamtos reiškinių įtraukimas į kultūrinį vyksmą, remiantis konkrečiomis bendruomenės tradicijomis. Susėjos girioje vykstančiame festivalyje „Sansusi“ skamba kamerinė muzika. Nors festivalio programoje kasmet netrūksta įvairių epochų ir stilių kamerinės muzikos, vienas iš pagrindinių akcentų išlieka šiuolaikinės kamerinės muzikos populiarinimas. Jaunjelgavos koncertų kupolas muzikai suteikia „dangų“, o šviesos instaliacijos, susipinančios tiek su džiazu, meditacinės ar popmuzikos ritmais, išlaiko kamerinio stiliaus formata. Tuo tarpu

„Zasos šviesos naktys“ atskleidžia naują požiūrį į Zasos parko kraštovaizdį, virsdami kita tikrove. Šis renginys jau tapo tradicija, kasmet stebinančia vis nauja tematika. Skulptūrinis ansamblis „Šviesos vartai“ yra daugiamačio pobūdžio objektas, į kurį kiekvienas kviečiamas įžengti ir savyje pajusti dvasinę šviesą atviroje erdvėje, kuri formuoja akmens kolonos. Ypač vertas dėmesio kultūros objektas, kurį aktyviai puoselėja beveik visa valsčiaus bendruomenė, yra Ērbgēgēs dvaras Mazzalvēs valsčiuje. Šiandien dvaro pastate veikia mokykla, tačiau visą turizmo sezoną Ērbgēgē pasitinka svečius baronas Hanas su savo prabangiai apsirengusia svita, surengdamas humoristinį teatralų pasirodymą tiek senoviniame dvaro pastate, tiek jo apylinkėse.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jēkabbils savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpilio turistų aptarnavimo centras
GPS 55.870916, 26.517427
5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 55.900801, 27.161148
6. Saulės vartai – susimāstymo vieta
GPS 56.431614, 25.517099
7. „Sansusi“ rezidencijū centras Susējoje
GPS 56.148187, 25.797123
8. Koncertū kupolas Jaunjelgavoje
GPS 56.619428, 25.107267
9. „Sēlos saulēs sala“ Eglonos kompleksē Tadenavoje
GPS. 56.182117, 26.116037

10. Legendū naktys Zasos dvaro parkē
GPS 56.292112, 25.975167
11. Ērbgēgēs dvaras (Mazzalvēs pagrindinē mokykla)
56.364762, 25.017188

Foto: Teatralizuotas vaidinimas Ērbgēgēs dvare, fotografas: Oksana Bebriša

Bendruomenių turizmas ir bendrijos

Santykinais silpna kelių infrastruktūra ir didelių miestų trūkumas Sēlijoje visada trukdė turizmo pramonės plėtrai, tačiau kartu skatino ieškoti netradicinių būdų pritraukti į regioną lankytojus. Dėl kelių sėkmingų projektų, kuriuos inicijavo ir įgyvendino pati visuomenė, Sēlija sukūrė inovatyvų modelį, suteikiantį tam tikrą turizmo judėjimą, tai yra Bendruomenių turizmas. Tai kaimo turizmo kryptis, kurios pagrindinis tikslas – didinti vietos gyvybingumą, žmonių pasitikėjimą savimi ir regiono patrauklumą. Turizmas istorinio Sēlijos žemės atveju pasireiškia kaip jos vystymosi elementas ir grindžiamas šiomis tezėmis:

- pasakodami kitiems apie savo kraštą, mes jį pažįstame vis geriau;
- kurdami savo kraštą, mes jį vis giliau suprantame;
- odydami savo kraštą, matome jo paslėptas detales;

- bendradarbiaudami su savo krašto žmonėmis, pažadiname jo gyvybingumą;
- priimdami svečius ir didžiudamiesi tu, ką nuveikėme, didiname jo patrauklumą.

Sēlijoje amatų ir tradicinio gyvenimo būdo išsaugojimu, priežiūra ir populiarinimu užsiima daug vietos asociacijų, veikiančių kaip daugiaviečiai bendruomenės centrai. Ryškūs bendruomeninio turizmo pavyzdžiai, išryškinantys Sēlijos žmones ir jų gyvenimo būdą, yra bendrija „Saulės aka“ Sunakstėje, bendrija „Ērbgēgētes“ Mazzalvēje, bendrija „Ūdenszīmes“ Kaldabrunioje, bendrija „Sēlijas laivas“ Aknystėje, bendrija „Dvietes vīnogas“ Dvietėje. Šios draugijos siūlo išskirtinę, asmeninę ir pritaikytą patirtį savo bendruomenėje, o programos, įskaitant ekskursijas, paskaitas ir istorijas, kūrybines dirbtuves ir, žinoma, maitinimą, suteikia bendruomenės svečiui jausmą, kad jis yra laukiamas svečias, o ne turistas.

1. Jaunjelgavos turizmo informacijos punktas
GPS 56.616916, 25.082449
2. Neretos turizmo informacijos punktas
GPS 56.199961, 25.313856
3. Jēkabbils savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 56.497773, 25.865887
4. Daugpilio turistų aptarnavimo centras
GPS 55.870916, 26.517427
5. Krāslavos savivaldybės turizmo informacijos centras
GPS 55.900801, 27.161148
6. Asociacija „Saulės aka“
GPS 56.457580, 25.479804
7. Asociacija „Ērbgēgētes“
GPS 56.364734, 25.017297
8. Asociacija „Ūdenszīmes“
GPS 56.095317, 26.068082
9. Asociacija „Sēlijas laivas“
GPS 56.159689, 25.747409
10. Asociacija „Dvietes vīnogas“
GPS 56.057680, 26.283021

Foto: Zasos parkas, fotografas: Kaspars Siliņš

Turizma centri ir informācijas punkti

Jaunjelgavas turisma informācijas punkts

Jelgavas g. 33, Jaunjelgava, Aizkraukles apskr.

56.616924, 25.082409

+371 27366222

www.visitaizkraukle.lv

Mazzalves turisma informācijas punkts

Skolas g. 1, Erberge, Mazzalves sen., Aizkraukles apskr.

56.364716, 25.0172

+371 26156535

www.visitaizkraukle.lv

Neretas turisma informācijas punkts

Dzirnavu g. 5, Nereta, Aizkraukles apskr.

56.202289, 25.307286

+371 26674300

www.visitaizkraukle.lv

Jekabpils apskrites turisma informācijas centrs

Vecpilsētas laukums 3, Jekabpils, Jekabpils apskr.

56.497773, 25.865887

+371 29555950

www.visitjekabpils.lv

Birzu turisma ir verslo informācijas centrs

J. Janonio g. 2, Birzai, Birzu r.

56.200711, 24.757356

+370 45033496; +370 68673742

www.visitbirzai.lt

Žemėlapyje pažymėti objektai yra projekto „Weekend in Village“ partnerių teritorijose – Aizkrauklės ir Jekabpils apskrītīse bei Birzū rajone.

Bendruomeninis turizmas

- "Saules aka" bendrija**
"Kalnsētas", Sunākstēs sen., Aizkrauklēs apskr.
56.457580, 25.479804
+371 29427418
- "Erberģietes" bendrija**
Līepu g. 3, Erberģe, Mazzalvēs sen., Aizkrauklēs apskr.
56.364734, 25.017297
- "Udsenzīmes" bendrija**
Kaldabruņa mokykla, Rubenes sen., Jekabpīlio apskr.
56.095317, 26.068082
+371 29548967
www.udsenzimes.lv
- "Sēlos valsts" bendrija**
Augšzemes g. 8-3, Aknystē, Jekabpīlio apskr.
56.161260, 25.748223
+371 20034392
www.selijaslaivas.lv

Švietimo programos

- "Sēla" Birzū krašto muzejs**
Radvīlos 3, Birzai, Birzū r.
56.204933, 24.753449
+370 45033390; +370 65543845
www.birzumuziejus.lt
- Kristīnos ir Jūrijo Milīšiūņu aviū ūķis**
Dvargaliū kaimas 1, Birzū r.
56.297665, 24.589793
+370 68626460
- "Rīnkūškiai" alaus darykla**
Alyvū gatvē 8, Birzū k., Birzū r.
56.207882, 24.723404
+370 45035293
www.rinkuskiai.lt
- Levandū ūķis**
Dvaro g. 10A, Mockūnū k., Birzū r.
56.006142, 24.736393
+370 68738636
www.levandukis.lt
- Sodelīškū dvaras sodyba**
Sodelīškū gatvē 1A, Sodelīškū k., Birzū r.
56.291298, 24.638174
+370 61419177; +370 61963377
www.sodeliskudvaras.lt

Dvarai ir pilys

- Lielzalvēs dvaras**
Zalve, Zalvēs sen., Aizkrauklēs apskr.
56.326237, 25.247448
+371 28709378; +371 27071996
- Erberģēs dvaras**
Skolas g. 1, Erberģe, Mazzalvēs sen., Aizkrauklēs apskr.
56.364762, 25.017188
+371 26156535
- Vecmēmelēs dvaras**
Vecmēmele, Mazzalvēs sen., Aizkrauklēs apskr.
56.276466, 25.024874
+371 26436761
- Pīlkalnēs dvaras**
Pīlkalne, Pīlkalnēs sen., Aizkrauklēs apskr.
56.188727, 25.242528
+371 29341352; +371 29386604; +371 65129784
- Neretas dvaras**
Nereta, Neretas sen., Aizkrauklēs apskr.
56.154934, 25.296251
- "Mažoji Kalnamiuža" – dvaro grīvūsiai**
Neretas sen., Aizkrauklēs apskr.
56.185696, 25.266362
+371 26255054
- Asarēs dvaro grīvūsiai ir parkas**
Asare, Asarēs sen., Jekabpīlio apskr.
56.117707, 25.885375
- Zasos dvaro parkas**
Zasa, Zasos sen., Jekabpīlio apskr.
56.292160, 25.975050
+371 25465787
- Garsenēs pīlis ir gamtos takai**
"Labiēši", Garsenēs sen., Jekabpīlio apskr.
56.099778, 25.809847
+371 26367150
www.garsenespils.lv
- Birzū pīlis / "Sēla" Birzū krašto muzejs**
Radvīlos 3, Birzai, Birzū r.
56.204933, 24.753449
+370 45033390; +370 65543845
www.birzumuziejus.lt

Svarbiausi Šėlos gamtos objektai ir kraštovaizdžiai

- Korkulų vandens įgėryklos**
Sėrenės sen., Aizkrauklės apskr.
56.568336, 25.243536
- "Bristen" Struvės geodezinio lanko taškas**
Sėrenės sen., Aizkrauklės apskr.
56.576763, 25.351868
- "Jėkabpils" Struvės geodezinio lanko taškas**
Jėkabpils, Jėkabpilio apskr.
56.501567, 25.856734
- "Dabors-kalns" Struvės geodezinio lanko taškas ir Taborkalno apžvalgos bokštas**
Sėlpils sen., Jėkabpilio apskr.
56.584197, 25.692274
- Klaucāni ežeras**
Kalna sen., Jėkabpilio apskr.
56.351112, 25.761858
- Priekulāni ežeras**
Kalna sen., Jėkabpilio apskr.
56.351436, 25.775600
- Kaldabrunos piliakalnis**
Rubenes sen., Jėkabpilio apskr.
56.094793, 26.082675
- Saukos gamtos parkas**
Elkšņu sen., Jėkabpilio apskr.
56.250061, 25.508122
- Saltupju šventasis šaltinis**
Aknystė, Jėkabpilio apskr.
56.17128, 25.73520
- Karvės ola**
Karajimiškio k., Biržų r.
56.206752, 24.694270
- Kirkilų karstiniai ežerėliai**
Kirkilų k., Biržų r.
56.246100, 24.688300
- Širvėnos ežeras ir pėsčiųjų tiltas**
Biržai, Biržų r.
56.211191, 24.769184
- Astravo dvaro parkas**
Biržai, Biržų r.
56.21857, 24.76787

Žymiausi Šėlos amatininkai

- Zandos Ragelės Keramikos dirbtuvės**
"Kalna Gribacāni", Neretos sen., Aizkrauklės apskr.
56.200768, 25.322828
☎ +371 28685585
- "Bānītis" Juodo dūminio molio keramikos krosnis**
"Zvirbulji", Daudzeva, Daudzesės sen., Aizkrauklės apskr.
56.509655, 25.23308
☎ +371 29449611, +371 29449592
- "Velniņš" Juodo dūminio molio keramikos krosnis**
"Velniņi", Daudzeva, Daudzesės sen., Aizkrauklės apskr.
56.512051, 25.231232
☎ +371 29784413, +371 29352377

- "Kronišu Kokapstrāde" Medinių rėmu šiltnamių gamintojas**
"Sprōji", Zalvės sen., Aizkrauklės apskr.
56.269238, 25.172484
☎ +371 28603927
🌐 www.kronisukokapstrade.lv
- Atviras muziejus "Sėlų sodyba" Amatų namai**
Filozofų gatvė 6, Jėkabpilis, Jėkabpilio apskr.
56.495963, 25.873599
☎ +371 27029039
🌐 www.jekabpilsmuzejs.lv
- Amatų centras "Rūme"**
"Rūme", Zasa, Zasos sen., Jėkabpilio apskr.
56.294664, 25.981379
☎ +371 29240576
- Sėlijos kultūrinė erdvė**
"Ozollėjas", Zasa, Zasos sen., Jėkabpilio apskr.
56.293523, 25.978989
☎ +371 25465787
- Ingrīda Degtjatova stiklo menininkė**
Asociacija "Ūdenszimes", Kaldabrunės mokykla, Rubenes sen., Jėkabpilio apskr.
56.095269, 26.068148
☎ +371 29548967
- Amatų namai "Rūkiši"**
"Rūkiši", Leimaņi, Jėkabpilio apskr.
56.310462, 25.922959
☎ +371 25945299
- "Dzives prasme" asociacija**
Dunava, Jėkabpilio apskr.
56.210949, 26.205278
☎ +371 2972611
- "Sėla" Biržų krašto muziejus**
Radvilos 3, Biržai, Biržų r.
56.204933, 24.753449
☎ +370 45033390; +370 65543845
🌐 www.birzumuziejus.lt

Tradiciskoji architektūra, kaimo sodybos

- "Kiermeles" sodyba**
Ērberģe, Mazzalvės sen., Aizkrauklės apskr.
56.383077, 25.073110
🌐 www.kiermeles.lv
- Grigalės (Mednių) smuklė**
Grigale, Pilskalnės sen., Aizkrauklės apskr.
56.223698, 25.111781
☎ +371 28342969
- Pilkalnes dvaras**
Pilkalne, Pilskalnės sen., Aizkrauklės apskr.
56.188727, 25.242528
☎ +371 29341352; +371 29386604; +371 65129784
- "Sėlos sodyba" lauko muziejus**
Filozofų g. 6, Jėkabpilis, Jėkabpilio apskr.
56.495963, 25.873599
☎ +371 27029039
🌐 www.jekabpilsmuzejs.lv

- "Gulbji" Sėlių kaimo sodyba**
"Gulbji", Rubene sen., Jėkabpilio apskr.
56.137088, 26.064151
☎ +371 26416231
- Sodeliškių dvaro sodyba**
Sodeliškių gatvė 1A, Sodeliškių k., Biržų r.
56.291298, 24.638174
☎ +370 61419177; +370 61963377
🌐 www.sodeliskiodvaras.lt
- Astravas dvaras**
Astravo g. 17, Biržai, Biržų r.
56.219536, 24.76847
☎ +370 45031389

Kulinarinis paveldas

- Grigalės (Mednių) Smuklė**
Grigale, Pilskalnės sen., Aizkrauklės apskr.
56.223698, 25.111781
☎ +371 28342969
- Pilkalnes dvaras**
Pilkalne, Pilskalnės sen., Aizkrauklės apskr.
56.188727, 25.242528
☎ +371 29341352; +371 29386604; +371 65129784
- "Gulbji" Sėlių kaimo sodyba**
"Gulbji", Rubenes sen., Jėkabpilio apskr.
56.137088, 26.064151
☎ +371 26416231
- "Boļāni" ekologinis ūkis**
"Boļāni", Sėlpilio sen., Jėkabpilio apskr.
56.585914, 25.686969
☎ +371 26496601
- ALĪDA Cikorių kavos fabrikas**
"Dzelmites", Elkšņi, Elkšņu sen., Jėkabpilio apskr.
56.214873, 25.581742
☎ +371 26582074
🌐 www.kafejaalida.lv
- Sodeliškių dvaro sodyba**
Sodeliškių gatvė 1A, Sodeliškių k., Biržų r.
56.291298, 24.638174
☎ +370 61419177; +370 61963377
🌐 www.sodeliskiodvaras.lt
- "Rinkuškiai" alaus darykla**
Alyvų gatvė 8, Biržų k., Biržų r.
56.207882, 24.723404
☎ +370 450 35 293
🌐 www.rinkuskiai.lt
- "Biržų alus" tradicinė alaus darykla**
Rotušės gatvė 22, Biržai, Biržų r.
56.200186, 24.753560
☎ +370 45036141
🌐 www.birzualus.lt
- Milišiūnų Avių ūkis**
Dvargalių kaimas 1, Biržų r.
56.297665, 24.589793
☎ +370 68626460
- "BIRŽŲ DUONA" duonas bandelės**
Plento gatvė 6, Biržai, Biržų r.
56.185286, 24.741504
☎ +370 45031871
🌐 www.birzuduona.lt

Senienų kolekcijos

- Konrado Degro senienų privati kolekcija**
"Grauzes", Neretos sen., Aizkrauklės apskr.
56.180169, 25.257389
☎ +371 29206449
- Valdo Kalniečo senienų privati kolekcija**
"Gāršas", Gārsene, Jėkabpilio apskr.
56.101870, 25.820936
☎ +371 26430814
- "Sėla" Biržų krašto muziejus**
Radvilos 3, Biržai, Biržų r.
56.204933, 24.753449
☎ +370 450 33390; +370 655 43845
🌐 www.birzumuziejus.lt
- Sodeliškių dvaro sodyba**
Sodeliškių gatvė 1A, Sodeliškių k., Biržų r.
56.291298, 24.638174
☎ +370 61419177; +370 61963377
🌐 www.sodeliskiodvaras.lt

Šėlos literatai, žymios asmenybės ir giminės

- L. Kuzanės namas – Grigalės (Mednių) smuklė**
Grigale, Pilskalnės sen., Aizkrauklės apskr.
56.223698, 25.111781
☎ +371 28342969
- Rašytojų Māros Svirės ir Vladimiro Kaijako gyvenamoji vieta**
Vigantes parkas, Staburago sen., Aizkrauklės apskr.
56.574357, 25.497073
☎ +371 29391109
- "Rieksniņi" - J. Jaunsudrabiņio muziejus**
"Rieksniņi", Neretos sen., Aizkrauklės apskr.
56.196776, 25.379991
☎ +371 29133076
🌐 www.jaunsudrabinamuzejis.viss.lv
- G. F. Stenderio šeimos kapinės**
"Ģederti", Viesytės sen., Jėkabpilio apskr.
56.432819, 25.522210
☎ +371 26785207
- G. F. Stenderio darbo kambarys**
Viesitė muziejus "Sėlija", A. Brodeles gatvė 7, Viesytė, Jėkabpilio apskr.
56.348343, 25.552485
☎ +371 29116334; +371 28681126
- "Tadenava" Rainio muziejus**
"Tadenava", Dunavos sen., Jėkabpilio apskr.
56.176491, 26.114201
☎ +371 29250484
🌐 www.memorialiemuzeji.lv
- Rainio paminklas Rubenuose Paminklas**
Rubene gamtos parkas, Rubene sen., Jėkabpilio apskr.
56.139647, 25.985930
- A. Grino parkas**
Kainos sen., Jėkabpilio apskr.
56.350871, 25.820877

- Grinų šeimos kapavietė**
"Lūcānu" kapinės, Slate, Slatės sen., Jėkabpilio apskr.
56.179330, 25.949685
- J. Akuraterio literatūros takas**
Alaunes g. 13, Brodi, Abelių sen., Jėkabpilio apskr.
56.470007, 25.878479
- Radvilų šeima**
56.20514, 24.75357

Bažnyčia

- Martino Baltoji evangelikų liuteronų bažnyčia**
Meža g. 13, Jaunjelgava, Aizkrauklės apskr.
56.608086, 25.098115
☎ +371 29542767
🌐 www.baltabaznica.weebly.com
- Jaunjelgavos Ortodoksų Kristaus Transfigūracijos bažnyčia**
Jelgavas g. 13, Jaunjelgava, Aizkrauklės apskr.
56.616979, 25.077305
☎ +371 29129578
- Jaunjelgavos baptistų bažnyčia**
Rātūža g. 1, Jaunjelgava, Aizkrauklės apskr.
56.617609, 25.083963
☎ +371 26140274
- Jaunjelgavos Šventojų Kryžiaus Romos katalikų bažnyčia**
Lāčplēša g. 4, Jaunjelgava, Aizkrauklės apskr.
56.617614, 25.080300
☎ +371 29853938
- Neretos Šventosios Dvasios Romos katalikų bažnyčia**
Kalēju g. 7, Nereta, Neretos sen., Aizkrauklės apskr.
56.203095, 25.3177301
- Ērberģes Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Ērberģe, Mazzalvės sen., Aizkrauklės apskr.
56.363092, 25.032257
☎ +371 65175257
- Secės Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Secės sen., Aizkrauklės apskr.
56.558013, 25.380710
☎ +371 22431941; +371 22431941
🌐 www.secesbaznica.weebly.com
- Daudzesės Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Daudzeše, Daudzesės sen., Aizkrauklės apskr.
56.476482, 25.220238
☎ +371 26587051
- Neretos Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Rīgas gatve 2, Nereta, Neretos sen., Aizkrauklės apskr.
56.204879, 25.306962
☎ +371 28732973
- Kankalių Romos katalikų bažnyčia**
Kankali, Mazzalvės sen., Aizkrauklės apskr.
56.444497, 24.980807

- Sunākstės Stendaro Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Ģederti, Viesytės sen., Jėkabpilio apskr.
56.434199, 25.522253
☎ +371 29297930
- Sėlpilio Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Sėlpilio sen., Jėkabpilio apskr.
56.581524, 25.646303
☎ +371 26829977
- Dunavos Šv. Juozapo Romos katalikų bažnyčia**
Dunavos sen., Jėkabpilio apskr.
56.216062, 26.203865
- Iļzų Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Kačite, Rytės sen., Jėkabpilio apskr.
56.158291, 25.496928
☎ +371 26635035
- Asarės Evangelikų liuteronų bažnyčia**
"Betāniņa", Asares sen., Jėkabpilio apskr.
56.116523, 25.889001
☎ +371 29148597
- Kaldabrunos (Ģervonkos) Evangelikų liuteronų bažnyčia**
Rubenes sen., Jėkabpilio apskr.
56.087401, 26.021925
☎ +371 26590208; +371 26390542
- Biržų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia**
Vytauto g. 2, Biržai, Biržai, Biržų r.
56.204063, 24.757066
☎ +370 45032643
- Biržų evangelikų reformatų bažnyčia**
Reformatų g. 3a, Biržai, Biržų r.
56.207844 24.758313
☎ +370 68666383; +370 45035100

Šiuolaikinės kultūros vietas

- Ērberģes dvaras**
Skolas g. 1, Ērberģe, Mazzalvės sen., Aizkrauklės apskr.
56.364762, 25.017188
☎ +371 26156535
- Koncertų kupolas Jaunjelgavoje**
"Ceriņi", Jaunjelgava, Aizkrauklės apskr.
56.619428, 25.107267
☎ +371 25678898
🌐 www.koncertkupols.lv
- Saulės vartai – susimāstymo vieta**
Ģederti, Viesytės sen., Jėkabpilio apskr.
56.431614, 25.517099
- "Sansusi" rezidencijų centras**
Susēja, Aknystė sen., Jėkabpilio apskr.
56.148187, 25.797123
☎ 371 29 729 188
🌐 www.sansusi.lv
- "Sėlos saulės sala" Eglonos komplekse Tadenavoje**
Tadenava, Dunavos sen., Jėkabpilio apskr.
56.182117, 26.116037
- Legendų naktys Zasos dvaro parke**
Zasa, Zasų sen., Jėkabpilio apskr.
56.292112, 25.975167

Religija ir sakralinis paveldas

Biržų, Rokiškio, Kupiškio ir Pasvalio rajonai pasižymi turtingu ir įvairiu religiniu bei sakraliniu paveldu, atspindinčiu tiek galias krikščioniškų tradicijų šaknis, tiek senovės baltų tautų tikėjimą. Šiame regione yra reikšmingų krikščioniškosios architektūros paminklų – bažnyčių, koplyčių ir vienuolynų – kurie yra esminė regiono tapatybės ir kultūrinio kraštovaizdžio dalis.

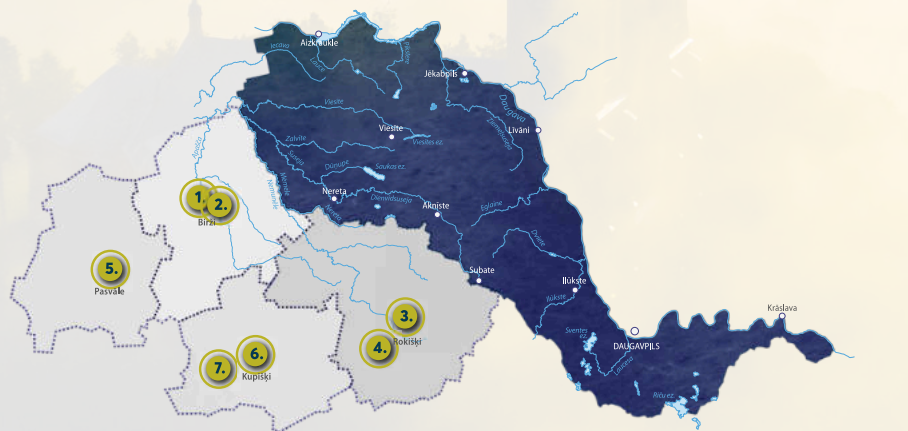
Dėmesio verti objektai yra Biržų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, pastatyta 1861 m. halinė bažnyčia, kurioje dera baroko ir klasicizmo stilių bruožai, su dviem bokštais ir erdviu interjeru; Biržų evangelikų reformatų

bažnyčia, pastatyta 1874 m. neogotikinio stiliaus bažnyčia primenanti Radvilas, kurie rėmė ir platino šį tikėjimą. Ji tapo Šiaurės Lietuvos reformacijos centru; Rokiškio Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia – viena iš reikšmingiausių ir vertingiausių neogotikos bažnyčių Lietuvoje; Panemunėlio Šv. Juozapo Globos bažnyčia pasižymi neįprastu dvišakiu bokštu, kuris dažnai interpretuojamas kaip simbolizuojantis Lietuvos ir Lenkijos istorinį ryšį; Pasvalio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, pastatyta baroko laikotarpiu; Kupiškio Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia, pastatyta neogotikos stiliumi, pasižyminti aukštais bokštais ir

įspūdinga raudonų plytų architektūra; Palėvenės Šv. Dominiko bažnyčios ir dominikonų vienuolyno ansamblis, žavintis originaliu bažnyčios interjeru su aštuoniais altoriais ir laikomas vienu iš liaudies baroko pavyzdžių, išlikusių Lietuvoje iš XVIII a. antrosios pusės.

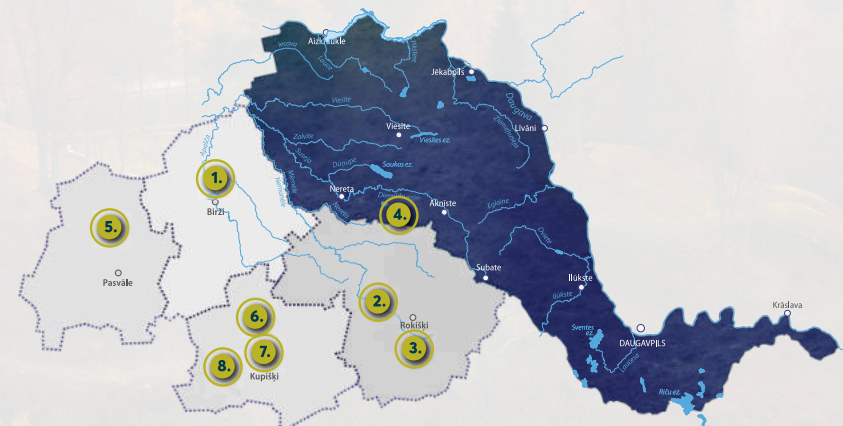
Greta krikščioniškos architektūros paminklų šiame krašte aptinkamos ir senosios baltų tautų šventvietės – piliakalniai bei kitos sakralios vietos, liudijančios šių vietovių reikšmę religiniam ir dvasiniam gyvenimui nuo seniausių laikų. Dėmesio verti Biržų Velniakalnio piliakalnis, esantis prie Apaščios upės, apipintas padavimais ir manoma, kad jis galėjo būti naudojamas

kaip piliakalnis, saugojęs Vilniaus - Rygos kelią. Piliakalnį puošia medinė Velnio skulptūra; Moškėnų piliakalnis – beveik keturkampė aikštelė su apjuosusiu pylimu; Baušiškių piliakalnis – ovali, pailga aikštelė, naudota kaip gynybinis punktas nuo I a. pr. Kr. iki I a. vidurio po Kr.; Alksnių piliakalnis, esantis rytinėje Apvalaso ežero pakrantėje; Ažuolpamūšės piliakalnis, buvęs žiemgalių tvirtovė; Bakšėnų piliakalnis; Kupiškio (Aukštupėnų) piliakalnis – piečiausias sėlių piliakalnis, kurio apylinkėse gyveno baltų gentys; ir Stirniškių piliakalnis, datuojamas I tūkst. – II tūkst. pradžia.

- 1. Biržų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia**
GPS 56.20406285437431, 24.757066239088907
- 2. Biržų evangelikų reformatų bažnyčia**
GPS 56.20784344991967, 24.758313183268708
- 3. Rokiškio Šv. apaštalo evangelisto Mato bažnyčia**
GPS 55.96418645910728, 25.583690181398914
- 4. Panemunėlio šv. Juozapo Globos bažnyčia**
GPS 55.91405677576949, 25.456530477159287

- 5. Pasvalio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia**
GPS 56.061674, 24.398134
- 6. Kupiškio Kristaus Žengimo į dangų bažnyčia**
GPS 55.842214868293226, 24.97596568138967
- 7. Palėvenės Šv. Dominiko (Dominyko) bažnyčios ir dominikonų vienuolyno ansamblis**
GPS 55.80331229295479, 24.882040076527755

- 1. Velniakalnio piliakalnis (Rinkušiai / Juodeliai)**
GPS 56.244639, 24.734028
- 2. Moškėnų piliakalnis**
GPS 55.968232, 25.439009
- 3. Baušiškių piliakalnis**
GPS 55.8463, 25.5998
- 4. Alksnių piliakalnis**
GPS 56.155472, 25.544417

- 5. Ažuolpamūšės piliakalnis**
GPS 56.123477, 24.460048
- 6. Bakšėnų piliakalnis**
GPS 55.92966618541108, 24.92528096623876
- 7. Kupiškio (Aukštupėnų) piliakalnis**
GPS 55.84795381918337, 24.976059824407407
- 8. Stirniškių piliakalnis**
GPS 55.78121830764225, 24.81662382624974

Reikšmingos giminės ir asmenybės

Biržų, Rokiškio, Kupiškio ir Pasvalio apskrityse gausu svarbių šeimų, kurių gyvenimas ir indėlis susijęs su politika, kultūra, kalbotyra, taip pat dalyvavimu pasipriešinimo judėjimuose ir kurių giminės šaknys glaudžiai susijusios su šiais Lietuvos kraštais. Čia rasite rašytojų, poetų, muzikantų, menininkų, mokslo, švietimo ir kultūros atstovų, kurie padarė ilgalaikį indėlį stiprinant Sėlijos regiono tapatybę ir bendrą kultūrinį paveldą.

Radvilos pagrįstai laikomi įtakingiausia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gimine,

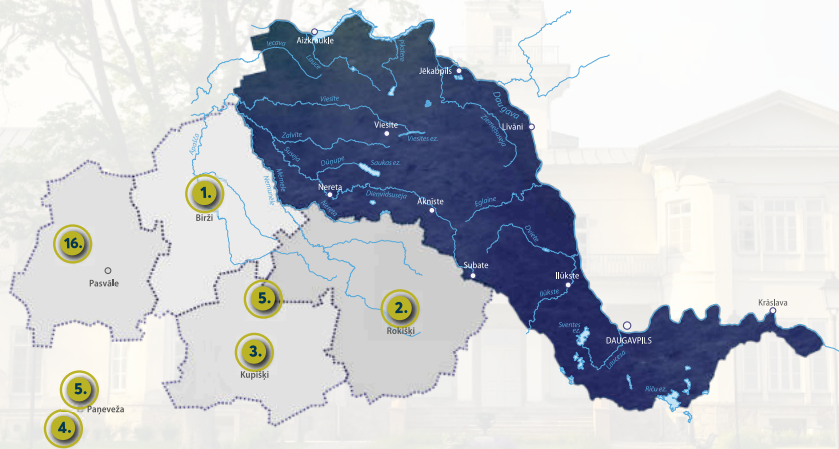
kurios valdų tinklas apėmė ir istorines Sėlijos žemes. Šios giminės palikimą šiandien geriausiai atskleidžia Biržų krašto muziejus „Sėla“, įsikūręs restauruotuose kunigaikščių rūmuose. Būtent Biržų Radvilos čia įtvirtino unikalų reformatų tikėjimo centrą, pavertusį šį kraštą viena labiausiai išsilavinusių ir religiška tolerantiškiausių LDK vietų, kurioje giminės puoselėtas kultūrinis identitetas išliko gyvas iki pat šių dienų.

Tiškevičių giminės atstovai ne tik statė dvarus, bet ir rūpinosi vietos bendruomenių plėtra bei aktyviai rėmė kultūrą ir

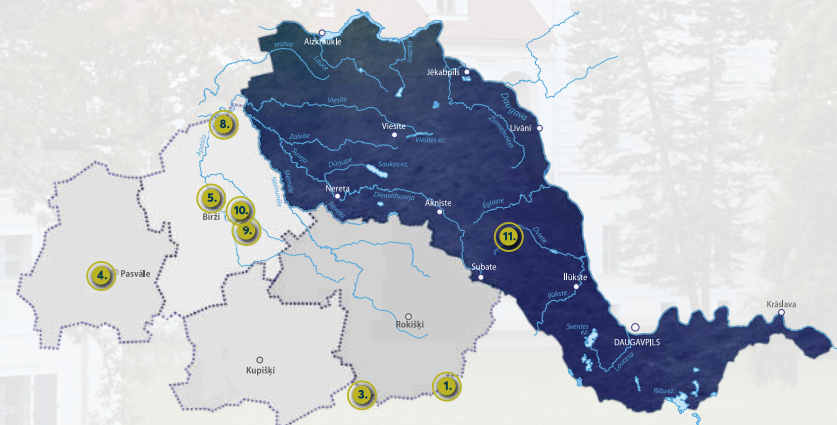
visuomenines iniciatyvas. **Sapiegų giminė** buvo viena seniausių didikų giminių Lietuvoje. **Vidugirių giminės** atstovė Elena Vidugirytė buvo partizanų ryšininkė kovodama prieš sovietų okupaciją. **Nečionių giminės** atstovė Renė Nečionienė buvo Lietuvos žmonių represijų simbolis, su šeima buvo ištremti į Sibirą. **Šernų giminės** atstovai buvo diplomatai ir teologai. **Daukšų giminės** atstovai buvo lietuvių kalbos ir kultūros saugotojai bei puoselėtojai. **Alfonsas Petruelis** buvo Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, politikas ir visuomenės veikėjas. **Dauguviečių giminės** atstovai buvo kultūros veikėjai (režisierius, aktorė, scenaristė), kurie aktyviai rėmė lietuvių kultūrą. **Ladygų giminės** atstovai buvo reikšmingi kultūros ir patriotizmo puoselėtojai Biržų krašte. **Yčių giminė** buvo verslininkai, geležinkelio infrastruktūros gerintojai ir verslumo plėtotojai. **Jakubėnų giminė** žinoma kaip muzikos ir kultūros rėmėjai. **Mačulskių giminė** pasižymėjo kaip evangelikų

reformatų bendruomenės aktyvistai Biržų regione. **Jansonų giminė** – kaip teatro tyrėjai, **De Šuazel-Gufjė giminės** atstovai buvo susiję su dvarų valdymu, diplomatine ir kultūrine veikla; o **Vileišių giminė** stojo už spaudos laisvę.

Kaip reikšmingos asmenybės minėtini **Kazimieras Būga** (baltų filologas, kalbininkas), **Jurgis Bielinis** (knygnešys, nacionalinio judėjimo dalyvis), **Juozas Tumas-Vaižgantas** (rašytojas, kunigas, publicistas, vienas iš moderniosios lietuvių literatūros pradininkų), **Juozas Balčikonis** (kalbininkas, laikraščio redaktorius, vertėjas ir bendrinės kalbos normintojas), **Konstancija Skirmantienė** (dainininkė, sopranas, tarpukario liaudies muzikos puoselėtoja), **Adolfas Sabaliauskas-Žalia Rūta** (folkloristas, poetas, pedagogas, vertėjas), **Kazimieras Kristupas Daukša** (lietuvių gramatikos autorius), **Robertas Antinis** (skulptorius).

1. Radvilų giminė
GPS 56.20514, 24.75357	6. Šernų giminė	12. Jakubėnų giminė
2. Tiškevičių giminė
GPS 55.9570, 25.5895	7. Daukšų giminė	13. Mačulskių giminė
3. Sapiegų giminė
GPS 55.8434, 24.9821	8. Petrulių giminė	14. Jansonų giminė
4. Vidugirių giminė
GPS 55.6750, 24.3560	9. Dauguviečių giminė	15. de Šuazel-Gufjė (de Choiseul-Gouffier) giminė
5. Nečionių giminė
GPS 55.7330, 24.3640	10. Ladygų giminė	16. Vileišių giminė
GPS 56.097691, 24.307102
	11. Yčių giminė	

1. Kazimieras Būga (1879–1924)
GPS 55.74155, 25.76144	5. Leonardas Gutauskas (1938–2021)
Biržai	9. Adolfas Sabaliauskas-Žalia Rūta (1893–1952)
Kriksčiai, Biržų rajonas
2. Jurgis Bielinis (1846–1918)	6. Konstancija Skirmantienė (1901–1990)
Rokiškio rajonas	10. Kazimieras Kristupas Daukša (c. 1820–1880)
Neciūnai, Biržų rajonas
3. Juozas Tumas-Vaižgantas (1869–1933)
Malaiešių kaimas, Svėdasų valsčius, dabar Anykščių rajonas	7. Dalia Tamulevičiūtė (1935–2006)
Kupiškio rajonas	11. Robertas Antinis (1898–1980)
Kaldabrūna, Rubenės valsčius, Jekabpilio savivaldybė
4. Juozas Balčikonis (1885–1969)
Balėnų kaimas, Pasvalio rajonas	8. Jakūbas Šernas (1881–1926)
Jakiškių kaimas (dabar – Biržų rajonas)	

Antikvarinių daiktų kolekcijos

Biržų, Rokiškio, Kupiškio ir Pasvalio rajonai išsiskiria gana gausiomis antikvarinių daiktų kolekcijomis, kurios leidžia pažvelgti į vietos amatų įgūdžius, buitines paveldą ir liaudies meno tradicijas. Šios kolekcijos saugomos muziejuose, dvaruose ir privačiose kolekcijose.

Rokiškio kraštotyros muziejuje yra didelė kalvystės, papuošalų ir etnografinių daiktų kolekcija, įskaitant XIX–XX a. pradžios papuošalus ir darbo įrankius. Biržų krašto muziejuje „Sėla“ eksponuojamos parodos su senoviniais papuošalais, kalvio darbai, tautiniais kostiumais ir asmenine Radvilų giminės laikų kolekcija. Tuo tarpu Sodeliškių dvaro buties ir senovinės technikos muziejai lankytojus supažindina su garo

traktoriais, istoriniais automobiliais, įvairių laikų buitines reikmenimis ir autentiška Aukštaitijos sodyba su veikiančiu vėjo malūnu. Pasvalio krašto muziejus saugoma didelė kalvystės, papuošalų, etnografinių namų apyvokos daiktų ir tekstilės kolekcija, įskaitant XIX a. – XX a. pradžios papuošalus ir įrankius. Adomynės dvaras lankytojus žavi reta XVIII a. romantizmo medine architektūra su išsaugotomis koklinėmis krosnimis, duonkepė krosnis freskomis ir ornamentuotomis parketo grindimis. Kupiškio etnografijos muziejus didžiuojasi XIX a. ir XX a. pirmosios pusės lietuvių tradicinių drabužių ir aksesuarų kolekcija, taip pat beveik 4000 metų senumo taurų ragais.

- Biržų rajonas
- 1. Biržų regiono muziejus „Sėla“**
GPS 56.20497466726925, 24.753460310253015
 - 2. Sodeliškių dvaro sodyba**
GPS 56.291315236697486, 24.63818959676731
- Rokiškio rajonas
- 3. Rokiškio kraštotyros muziejus**
GPS 55.96551329449618, 25.600941669758065

- Pasvalio rajonas
- 4. Pasvalio kraštotyros muziejus**
GPS 56.06035240668589, 24.398929196749773
- Kupiškio rajonas
- 5. Adomynės dvaras**
GPS 55.74904844809435, 25.304481078604162
 - 6. Kupiškio etnografinis muziejus**
GPS 55.84234185170991, 24.975418484347482

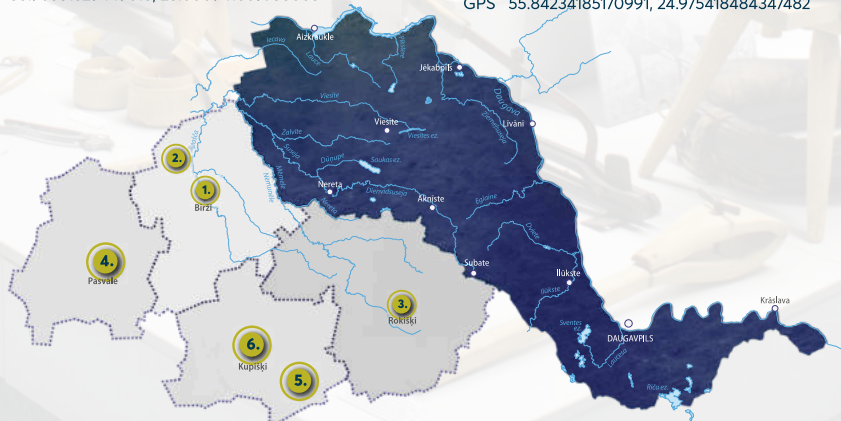

Foto: Pasvalio kraštotyros muziejus

Edukacinės programos ir turizmo centrai

Turizmo informacijos centrai tampa svarbiais atramos taškais tiek vietos gyventojams, tiek miesto svečiams. Jie teikia naujausią informaciją apie lankytinas vietas, renginius, apgyvendinimo paslaugas ir turizmo maršrutus, taip pat neretai organizuoja vietines ekskursijas ir bendradarbiauja su verslininkais, kurie siūlo ne tik ekskursijas ar nakvynės paslaugas, bet ir edukacines programas. Toks bendradarbiavimas gali tapti reikšmingu vietos bendruomenės plėtros ištekliumi, skatinančiu žinių mainus, verslumą ir kultūrinį turizmą regione. Pavyzdžiui, Biržų krašto muziejus „Sėla“ siūlo edukacines programas apie kunigaikščių piliis, aludarystę, XVI–XVII a. karo veiksmus; Kristinos ir Jūrio Milišiūnų avių ūkis rengia programą „Avis apręngs ir pamaitins“; alaus darykla „Rinkuškiai“ pristato net devynias edukacines aludarystės programas; Levandų

ūkis kviečia į edukaciją „Levanda. Nuo sėklos iki produkto“; Sodeliškių dvaras organizuoja edukacines programas „Grūdo kelias“, „Kaip senoliai bandeles kepė“ ir kitas mokomąsias veiklas. Rokiškio krašto muziejus siūlo programas „Sūrio kelias“, „Sodai, sodai leliumoj“, „Senovė žalvariu prablyba“ ir kt.; Pasvalio krašto muziejus rengia edukacijas „Senajo kaimo amatai“, „Duonos kelias“, „Linų kelias“ ir kitas; Kupiškio etnografijos muziejus siūlo edukacines programas „Kupiškėnų senosios vestuvės ir tradicijos“, „Taip vilkėjo mūsų seneliai“, „Archeologijos lobynas“

Šios mokymų ir edukacinių programų galimybės bei turizmo informacijos centrų veikla atlieka itin svarbų vaidmenį regione, skatinamos švietimą, kultūros pažinimą ir vietinio turizmo plėtrą.

- Biržų rajonas
- 1. Biržų krašto muziejus „Sėla“**
GPS 56.20518425178895, 24.753306044086706
 - 2. Kristinos ir Jūrio Milišiūnų avių ūkis**
GPS 56.297665, 24.589793
 - 3. Alaus darykla „Rinkuškiai“**
GPS 56.20788204980549, 24.72340378326866
 - 4. Levandų ūkis**
GPS 56.006142, 24.736393
 - 5. Sodeliškių dvaras**
GPS 56.291243786378494, 24.63821105443911
 - 6. Biržų turizmo ir verslo informacijos centras**
GPS 56.20071062745682, 24.7573560832681
- Rokiškio rajonas
- 7. Rokiškio krašto muziejus**
GPS 55.965401, 25.600856
 - 8. Rokiškio turizmo informacijos centras**
GPS 55.9646861927119, 25.586516910234927
- Pasvalio rajonas
- 9. Pasvalio krašto muziejus**
GPS 56.060201, 24.398996
 - 10. Pasvalio turizmo informacijos centras**
GPS 56.06031872653541, 24.398995012093433
- Kupiškio rajonas
- 11. Kupiškio etnografinis muziejus**
GPS 55.842421, 24.975395
 - 12. Kupiškio rajono turizmo ir verslo informacijos centras**
GPS 55.83105741260093, 24.986630754404256

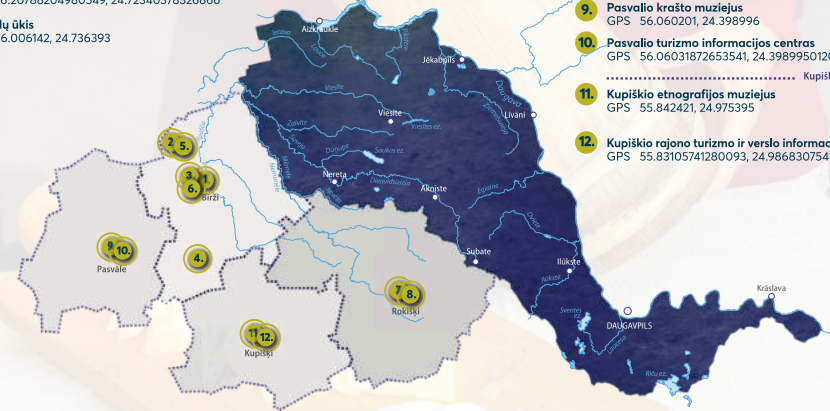

Foto: Edukacinė programa „Sūrio kelias“, fotografas: Rokiškio regioninis muziejus

Virtuvė

Sėlijos ir šiaurės Lietuvos kulinarinis paveldas atskleidžia Aukštaitijos gastronominį identitetą, formuotą per šimtmečius bendradarbiaujant su vietos ištekliais ir tradiciniu ūkininkavimu. Pagrindiniai maisto produktai – rugiai, bulvės, pieno produktai, mėsa, daržovės – atspindi tradicines ūkininkavimo praktikas. Išlikusios protėvių maisto gaminimo tradicijos: ruginė duona su raugu, sviestiniai patiekalai, bulviniai blynai, grūdų košė, medus, gira, žolelių arbatos ir obuolių sūris. Šventės, tokios kaip Kalėdos ir Velykos, išlaiko simbolinius patiekalus ir bendruomenės tradicijas.

Sodeliškių dvaro sodyboje galima paragauti duonos, sviesto, giros ir dešros. Biržų pilies muziejuje „Sėla“ pristatoma krašto istorija ir aludarystė, įskaitant edukacinę programą „A biržiečė vaišin dainuodamūs“. „Biržų alus“ siūlo ekskursijas ir degustacijas, o „Rinkuškiai“ restorane – edukaciją ir patiekalus su alumi, pvz., alaus sriubą ar alaus ledus. Kristinos ir Jūrio Milišiūnų avių ūkyje edukaciniai užsiėmimai vyksta penkiose jurtose, su degustacijomis iš avių mėsos ir pieno produktų. Sėlijos skonius galima patirti ir Ilzenbergo dvare, Raubonių kaimo bendruomenėje, Kupiškio etnografijos muziejuje bei Adomynėje.

1. Sodeliškių dvaro sodyba
GPS 56.291262, 24.638179
2. Alaus darykla „Rinkuškiai“
GPS 56.20788204980549, 24.72340378326866
3. Tradicinė alaus darykla „Biržų alus“
GPS 56.20018548951394, 24.753560148826036
4. Milišiūnų avių ūkis
GPS 56.297665, 24.589793
5. „Biržų duona“
GPS 56.1965320212834, 24.755221139088356
6. Ilzenbergo dvaras
GPS 56.159707246290324, 25.524556675292033
7. Pyraginės – tradicinis folkloro ir kulinarinio paveldo šventė (Valakidžių kaimo bendruomenė)
GPS 56.050177, 24.336200
8. Raubonių kaimo bendruomenės kviečia paragauti regiono senųjų kultūros tradicijų
GPS 56.123570, 24.476982
9. Kupiškio etnografijos muziejus
GPS 55.84237, 24.97526
10. Adomynės dvaras
GPS 55.748985637800274, 25.304853417002672

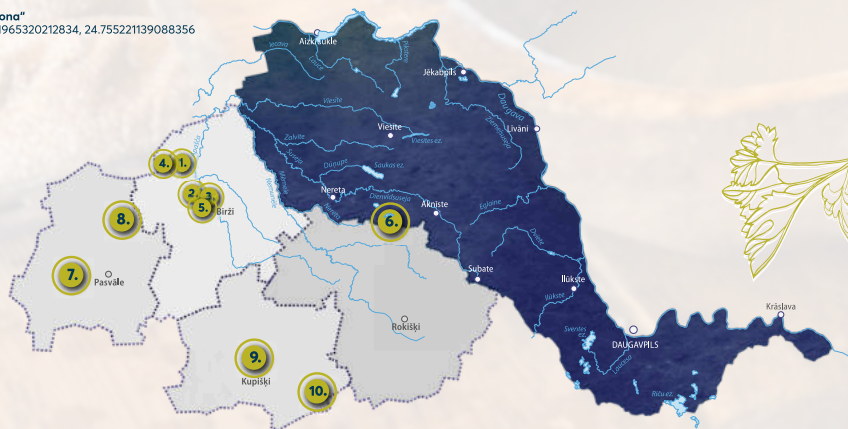

Foto: Sodeliškių dvaro sodyba, fotografas: Biržų turizmo ir verslo informacijos centras

Tradiciniai drabužiai

Sėlijos krašto liaudies apranga išsiskiria senosiomis tradicijomis, kuriose persipina latvių ir lietuvių etnografiniai bruožai, ypač ryškiai vaizduojantys Biržų ir Neretos kraštų kultūros paveldo sąveiką, sukurdami unikalų ir spalvingą drabužių komplektą. Tačiau reikėtų pažymėti, kad Aukštaitijos kostiumai labai skiriasi nuo Latvijoje sėlių kostiumų, Iki XIX a. vidurio ir vėliau išliko moterų ir vyrų drabužių kompleksas - Aukštaitijos tautinis regionų. Moterų aprangą sudaro specialiai kirpti marškiniai su horizontaliai austais ornamentais, primenančiais slavų ir lenkų tradicijas, ir ryškiai raudonos bei žalios spalvos languoti sijonai. Lininės prijuostės

puošiamos raudonais siuvinėjimais ir nėriniais, o galvos apdangalai skiriasi priklausomai nuo moters statuso – mergaitės nešioja vainikus, o ištekėjusios moterys skaras. Vyriški drabužiai – ilgi marškiniai su siuvinėtais rankogaliais ir apykaklėmis, vilnonės liemenės ir tamsių atspalvių paltai, tiesaus kirpimo lininės arba vilnonės kelnės. Austi diržai ir odiniai batai papildo bendrą harmoningą ir funkcionalų vaizdą. Šiandien Sėlijos krašto tautiniai rūbai naudojami folkloro ansamblių pasirodymuose, festivaliuose, muziejuose. Rokiškio muziejuje rengiamos parodos, kurios padeda išsaugoti ir skleisti regiono tapatybę.

Lietuviškosios dalies kalbos ypatumai

Biržų rajone vartojama rytų aukštaičių tarmė, kurioje išlikę sėlių kalbos įtakos pėdsakų. Rokiškio rajone dominuoja rytų aukštaičių tarmės bruožai, tačiau aiškiai pastebimi ir sėlių kalbos atgarsiai. Kupiškio rajonas reprezentuoja klasikinę rytų aukštaičių tarmę, kurioje taip pat išlikę senovinės leksikos elementų. Pasvalio rajono šiaurinėje dalyje pastebima sėlių kalbos įtaka, tačiau apskritai būdingi rytų aukštaičių kalbos ypatumai.

Šiandien šios tarmės vis dar gyvos, daugiausia vyresniosios kartos gyventojų šnekamojoje kalboje, tačiau jas pamažu keičia ir literatūrinė kalba. Tačiau vietovardžiai ir fonetinės ypatybės tebėra svarbus kultūros paveldas, saugantis ryšį su istoriniu ir kalbiniu regiono paveldu.

Foto: Edukacinė programa, fotografas: Rokiškio regioninis muziejus

Tradiciniai amatai ir dirbtuvės

Neatsiejama Sėlijos ir Lietuvos pasienio regionų kultūros paveldo dalis yra tradiciniai amatai, kurie iki šiol puoselėjami ir perduodami ateities kartoms, taip sukuriant ypatingą ryšį tarp praeities ir dabarties. Keramikoje vietinis molis virsta puodais ir glazūruotais indais, išliko senovinė ruginės duonos kepimo tradicija – kepyklose ir dirbtuvėse kepama duona su raugu taip, kaip tai darė sėlių protėviai. Amatininkai, pasitelkdami senovinius įgūdžius, iš medžio kuria kryžius, suolus ir stogastulpius. Ypatingas vaidmuo tenka audimui, kuris saugo raštų gausą ir savitumą. Biržuose vis dar gyva šiaudinių sodų gamybos tradicija – gaminamos subtilios ir simbolinės Kalėdų (ir ne tik) dekoracijos.

Vienas iš amatų puoselėtojų ir praktikuojančių meistrų yra Biržų krašto

muziejus „Sėla“, kuris supažindina lankytojus su kunigaikščių rūmų gyvenimu, XVI-XVII a. karyba, senosiomis Biržų krašto aludarystės tradicijomis savo edukacinėje programoje, „A biržiečė vaišin dainuodamūs“. Sėlijos regione taip pat siūlomos įvairios edukacinės programos, tarp kurių „Grūdo kelias“, „Levanda. Nuo sėklos iki produkto“, „Avis aprens ir pamaitins“, „Kunigaikščio dvaro mados“, „Kai rugelis pareina namo“ ir kitos. Taip pat verta paminėti įvairiapusių liaudies menininkus, pavyzdžiui, Zita Kumpelienė - tautodailininkė ir tautinio paveldo saugotoja, gaminanti pintines iš šiaudų ir vilnos gaminius, ir daugelis kitų, kurie yra įgudę senovės amatų, tokių kaip audimas, nėrimas, siuvinėjimas, pynimas. Neatsiejama šio proceso dalis yra amatų mugės, kuriose amatininkai gali dalytis savo žiniomis ir parduoti savo kūrinius.

..... Biržų rajonas   1. Biržų krašto muziejus „Sėla“
GPS 56.20493289383482, 24.75344958141711555 2. Zita Kumpelienė 3. Rokiškio krašto muziejus
GPS 55.965401, 25.600856 4. Alė Gegelevičienė 5. Alė Deksnienė | <p>..... Kupiškio rajonas</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Kupiškio etnografijos muziejus
GPS 55.84237, 24.97526 7. Danutė Palaimienė 8. Irena Vapsienė 9. Virginija Jurevičienė | <p>..... Pasvalio rajonas</p> <ol style="list-style-type: none"> 10. Pasvalio krašto muziejus
GPS 56.06035240668589, 24.398929196749773 11. Raubonių vandens malūnas
GPS 56.123570, 24.476982 <p>Vietos bendruomenių tradiciniai renginiai</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Biržų miesto šventė 2. Amatų ir liaudies meno turgūs 3. Amatų dirbtuvės Pasvalio muziejuje
GPS 56.06035240668589, 24.398929196749773 |
|---|---|--|

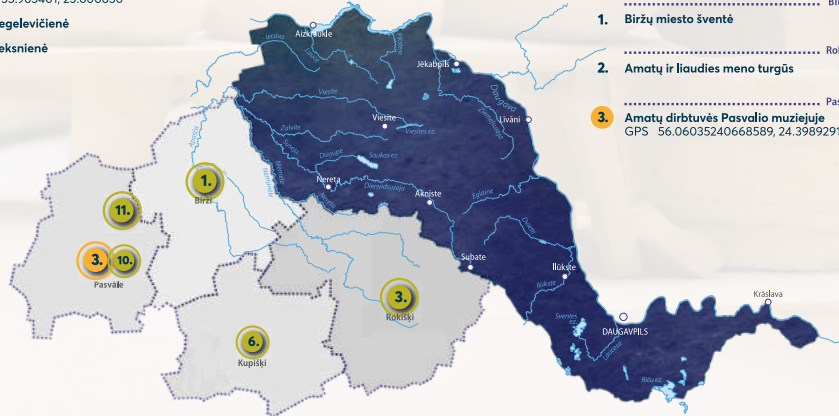

Foto: Edukacinė programa „Duonos kelias“

Tradicinė architektūra ir gyvenamosios vietos aprašymas

Istorinio Sėlijos krašto ir šiaurinės Lietuvos dalies kultūrinis-istorinis paveldas atspindi praktiškoje tradicinėje architektūroje, kurios šaknys glūdi Aukštaitijos medinių sodybų ir dvarų statybos tradicijose. Sodybų kiemuose dažnai auga obelys ir kiti vaismedžiai, sukuriantys jaukų ir gyvą kraštovaizdį, o sodybos perimetrą žymi tradicinės tvoros, saugančios ir įreminančios namų gyvenimą. Langus puošia medinės langinės - ne tik praktiškas, bet ir estetiškas elementas, praturtinantis pastato fasadą. Pastatai statyti iš masyvių rąstų, jų stogai dengti nendrėmis, drožlėmis arba čerpėmis, sukuriant patvarią ir natūralią harmoniją su supančia aplinka. Gyvenamasis pastatas dažniausiai yra pailgo

plano, patogaus ir funkcionalaus išplanavimo, aplink jį išsidėstę svarbiausi ūkiniai pastatai – klėtis, tvartas, pirtis ir jauja.

Šiame regione architektūra yra ne tik statybos forma – tai kruopščiai puoselėjama gyvenimo filosofija, kurios tikslas – sukurti vieningą, darnią erdvę, atitinkančią tiek gamtines sąlygas, tiek žmogaus poreikius. Ypač Rytų Aukštaitijoje išliko gatvinio kaimo tipas, kur laukų ribos nebuvo skirstomos į sodybas, o buvo naudojamos bendram gyvulių ganymui ir bendroms pirtims. Sėlijos architektūros ypatumus galima pamatyti Sodeliškių dvaro sodyboje, Astravo dvare, Ilzenbergo dvare ir Adomynės dvare.

..... Biržų rajonas   1. Sodeliškių dvaro sodyba
GPS 56.29129857173051, 24.638174768529684 2. Astravo dvaras
GPS 56.21953630765562, 24.768470196761854 | <p>..... Rokiškio rajonas</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Ilzenbergo dvaras
GPS 56.15974987700573, 25.524518398868075 4. Salamiestės klėtis
GPS 55.96545324603452, 25.60089875441447 | <p>..... Kupiškio rajonas</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Adomynės dvaras
GPS 55.773169042659966, 25.28853281131079 |
|--|--|---|

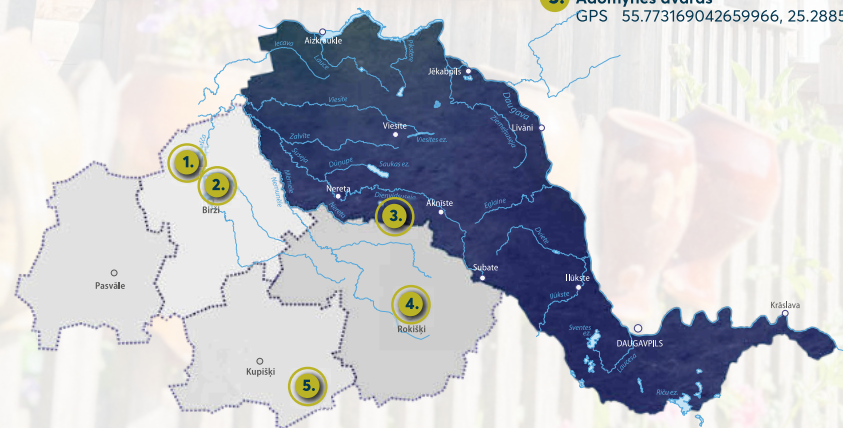

Foto: Sodeliškių dvaro sodyba, fotografas: Biržų turizmo ir verslo informacijos centras

Glaudūs kultūriniai, istoriniai ir etnografiniai ryšiai tarp šiuolaikinės Sėlijos žemių ir Lietuvos formavosi per kelis šimtmečius. Didžioji sėlių gyvenamųjų teritorijų dalis yra Latvijoje, likusi – Lietuvoje. Šių žemių formavimasis atspindi daugiasluoksnį istorinį vaizdą ir sukuria unikalą kultūrinę bei gamtinę erdvę.

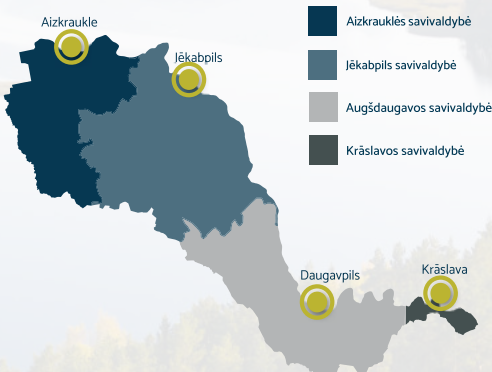

Sėlijos herbas

Sėlijos vėliava

Sėlijos gyventojų gyvenvietės susiformavo ežerų ir pelkių kraštovaizdyje, todėl primena salų mozaiką. Tai atsispindi ir žodžio „Sėlija“ etimologijoje. Regionas turi savo heraldinius simbolius – tamsiai raudoną, baltą ir samanų žalią vėliavą bei herbą: raudoname lauke einantis sidabrinis elnias, pasuktas į priešingą pusę. Šie simboliai yra susiję būtent su Latvijos Sėlijos dalimi. Kalbiniai aspektai – lietuvių „elnias“ ir latvių „briedis“ – rodo glaudžius sėlių ir lietuvių ryšius.

Senovėje Sėlijos teritorija priklausė Kuržemės ir Žiemgalos kunigaikštystėms, vadinosi Augškuržeme, Augšžeeē, Augšgalių ar Augšsemgale. Regiono gyventojai – prūsai, kuršai, sėliai, latgaliai, žemgaliai, žemaičiai, aukštaičiai, jotvingiai ir galindai – priklausė baltų kalbų grupei. Pietinė sėlių siena ilgą laiką buvo atvira ir tik 1921 m. nustatyta Latvijos ir Lietuvos siena.

Gamta ir kraštovaizdis

Lietuvos pasienio regionas išskirtinis savo gamtos ir kultūros sinteze – joje atsiskleidžia kontrastai tarp senovinių dvarų, banguojančių kalvų ir plačių laukų, kuriuose iki šiol išlikęs tradicinis kaimo gyvenimo būdas. Kaimo kraštovaizdį sudaro banguotas reljefas, dirbamos žemės laukai, pievos, miškų masyvai ir kaimai, kuriuose vyrauja mediniai namai ir sodai, saugantys senovės Aukštaitijos dvasią. Išsibarstę vienkiemiai ir dvarų kompleksai darniai įsilieja į gamtinį kraštovaizdį, kurdami turtingą ir daugiasluoksnę kultūrinę bei istorinę aplinką. Regione teka kelios didelės upės – Apaščia, Tatula, Lėvuo ir Šetekšna. Šių upių pakrantėse galima rasti svečių namų ir

kitų kaimo turizmo objektų, siūlančių ramų poilsį gamtos apsuptyje, o apžvalgos bokštai leidžia pamatyti aplinką iš kito kampo. Kiekvienas metų laikas šiame regione atskleidžia savitą gamtos estetiką ir nuotaiką. Pavasarį, kai užliejami slėniai, pievos pasipuošia žiedais ir prasideda sėjos metas. Vasarą karaliauja žaluma ir gyvybingumas – noksta laukai, žmonės mėgaujasi aktyviu poilsiu prie ežerų, pjaunama žolė šienai ir švenčiamos kaimo šventės. Ruduo atneša šilts spalvas ir gausų derlių, ore tvyro obuolių kvapas ir vakaro ramybė, todėl šis laikas tampa ypač romantiškas. Žiemą regionas virsta snieguota pasaka.

Karvės ola
GPS 56.206752, 24.694270 Kirkilų karstiniai ežerėliai
GPS 56.246100, 24.688300 Širvėnos ežeras ir pėsčiųjų tiltas
GPS 56.211191, 24.769184 Astravo dvaro parkas
GPS 56.218569906495695, 24.76786938195152 Sartų ežeras
GPS 55.844207096529175, 25.83811874778537 Ilgio ežeras (prie Ilzenbergo)
GPS 56.163208, 25.52828 Bradesių ūzuolas
GPS 55.831724459421366, 25.877405623717078 Rokiškio dvaro parkas
GPS 55.96580075177934, 25.594012689365282 | <ol style="list-style-type: none"> Žalsvasis šaltinis
GPS 56.057329, 24.400188 Smėgduobių parkas
GPS 56.055764, 24.397234 Skalių kalnas
GPS 56.065823, 24.113400 Kupiškio marios
GPS 55.854201, 24.972061 Stimiškių atodanga
GPS 55.78308403329736, 24.836308644186158 Uošvės Liežuvio salos dendrologinis parkas
GPS 55.859905, 24.979226 | <ol style="list-style-type: none"> Kupiškio marios
GPS 55.83847295849377, 24.98839013542494 Šimonių girios pažintinis takas „Į girią“
GPS 55.71927516102254, 25.21168008667233 <p>Apžvalgos bokštai</p> <ol style="list-style-type: none"> Kirkilų apžvalgos bokštas
GPS 56.248436, 24.690898 Sartų ežero apžvalgos bokštas
GPS 55.840983, 25.838581 Adomo Petrausko muziejaus bokštas
GPS 55.886758453491645, 24.778843925708165 |
|---|--|--|

Šis informacinis leidinys parengtas įgyvendinant projektą LL-00132 „Turizmo pasiūlos plėtra Sėlos regione“ (Weekend in Village), kurį finansuoja Europos Sąjungos 2021–2027 m. Interreg VI-A Latvijos ir Lietuvos programa. Už jo turinį visiškai atsako Aizkrauklės rajono savivaldybė ir jis nebūtinai atspindi Europos Sąjungos nuomonę.

Bendrai finansuoja
EUROPOS SAJUNGA

Latvija – Lietuva

Foto: Sartų ežero apžvalgos bokštas, fotografas: Virginijus Stumbrys

Viršelio nuotrauka: Kirkilų kranto ežerėliai, fotografas: Remigijus Baltušis

Foto: Ilzenbergo dvaras, fotografas: Ilzenbergo dvaras

Sēlija – pradžia yra šiandien

Lietuva

